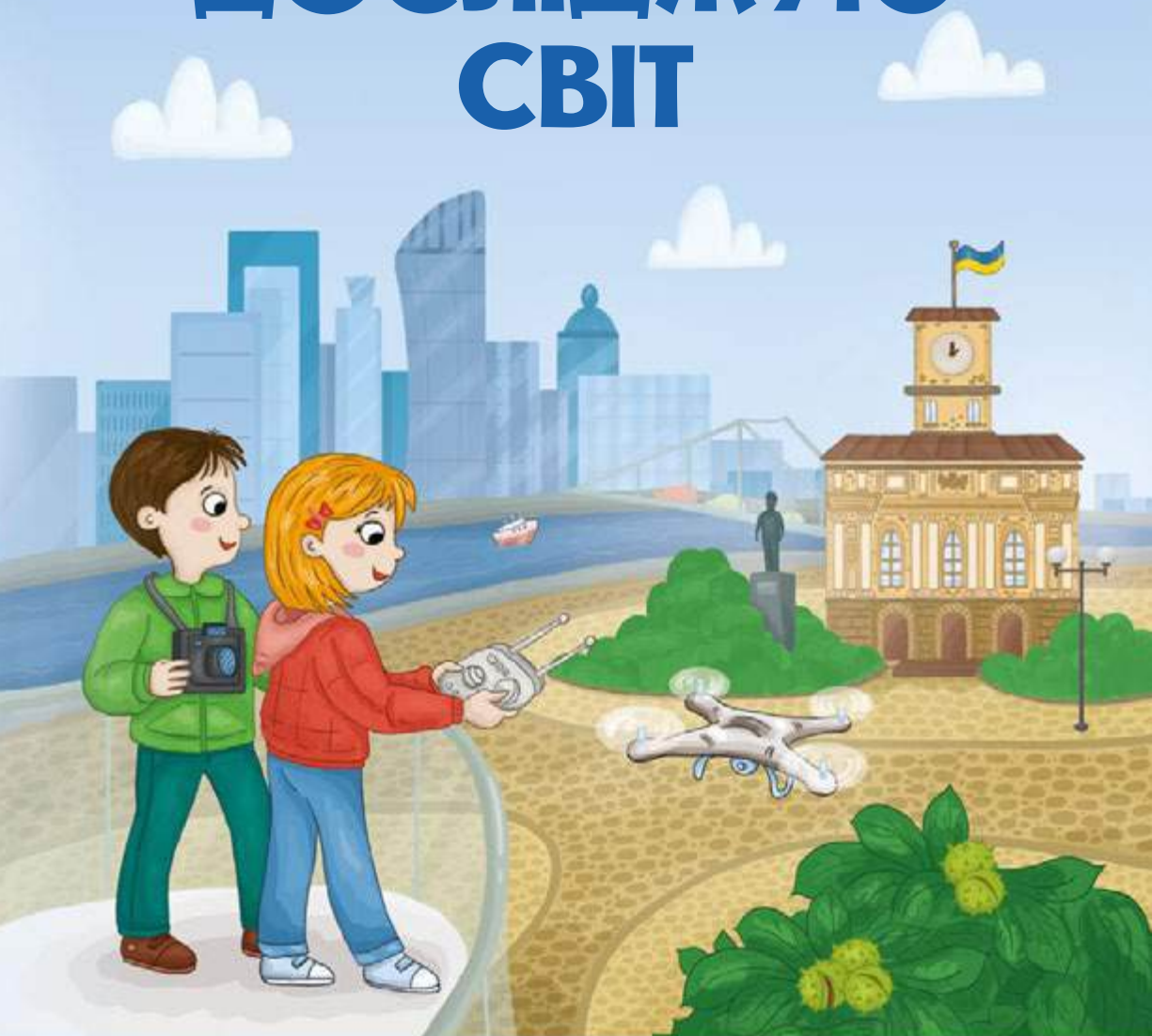

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Ольга Волощенко
Олександра Козак
Ганна Остапенко

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

УДК 37.03:51:502:61:811.161.2(075.2)

В 68

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2019 р. № 407)

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Р е д а к ц і й н а к о л е г і я :

Л. Андрушко, О. Лінник, О. Пасічник, А. Панченко, О. Пустовий,
О. Романюк, О. Росипська, І. Старагіна, А. Ткаченко, М. Товкало,
Х. Чушак, Р. Шаламов, О. Шиян, Р. Шиян

За типовою освітньою програмою
Нової української школи колективу авторів під керівництвом Р. Б. Шияна

ІНТЕГРОВАНІ ОСВІТНІ ГАЛУЗІ

(Умовні позначення для вчителя)

Мовно-літературна

Інформатична

Математична

Соціальна і здоров'я-
збережувальна

Природнича

Громадянська
та історична

Технологічна

Волощенко О. В.

В 68 Я досліджую світ : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед.
освіти (у 2-х част.). Ч. 1 / О. В. Волощенко, О. П. Козак,
Г. С. Остапенко. — К. : Світич, 2019. — 128 с. : іл.

ISBN 978-966-8506-26-0

УДК 37.03:51:502:61:811.161.2(075.2)

Безоплатні додаткові матеріали та методичний
супровід — на сайті svitdovkola.org/2

Консультації за телефоном 067 504 5022

ISBN 978-966-8506-26-0

© Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С., 2019
© Видавництво "Світич", 2019

Любий учню! Люба ученице!

Вітаємо тебе в другому класі! Вивчаючи курс
“Я досліджую світ”, ти разом з однокласниками та
однокласницями будеш спостерігати і досліджува-
ти, розмірковувати й шукати відповіді, фантазува-
ти і творити. Світ розкриє тобі свої секрети, якщо
вчитимешся старанно та наполегливо.

Ти дізнаєшся чимало нового про країну, в якій
живеш, про природу та її закони, про стосунки
з однолітками та дорослими, зазирнеш у минуле
та майбутнє.

А ще навчишся дбати про себе, розуміти свої
емоції, берегти здоров'я, відчуєш свої таланти.

І допоможе тобі в цьому підручник, який ти
тримаєш у руках. У ньому — оповідки та казки,
комікси й поробки, цікаві запитання та завдання.

На сторінках підручника ти побачиш деякі
символи-пиктограми. От що вони означають.

Прочитай самостійно

Досліди

Попрацюй у групі

Зверни увагу

Прочитай комікс і поміркуй

Бажаємо тобі цікавих уроків!

Автори підручника

Тема 1

ЗМІНИ

Вивчаючи цю тему, ти:

- ☀ дізнаєшся, які зміни відбулися у твоєму класі та школі;
- ☀ порівняєш, як люди передавали інформацію раніше і як роблять це тепер;
- ☀ поспостерігаєш, як змінюється природа восени;
- ☀ дослідити, як змінюється людина впродовж життя;
- ☀ прочитаєш уривки з повісті-казки Всеволода Нестайка "Пригоди у Павутинії".

Всеволод
Нестайко

У дитинстві Всеволод Нестайко хотів якнайшвидше вирости. А коли став дорослим, то дуже хотів повернутися в дитинство — догратися, досміятися, добешкетувати... Тому й став дитячим письменником.

Його веселі історії читали в дитинстві твої бабусі й дідусі, потім — мама й тато, а тепер можеш прочитати й ти.

1. Як ти гадаєш, про що йдеться у творі, який проілюструвала художниця?
2. Що спільного між твоєю школою і лісовою? Чим вони відрізняються?
3. Які зміни в природі відбуваються восени?

Зміни в школі

(за твором Всеволода Нестайка)

І знову ми у лісовій школі. Онде за партою сидять нерозлучні друзі — зайчик Кося Вухань та їжачок Колько Колючка. За ними інші. А за останньою партою — вовчєня Вовчик Вовченко та лисєня Рудик Лисовєнко, які останнім часом подружилися.

Директор школи Бурмило Михайлович Ведмідь у себе в кабінєті пише звіт. Зараз справи у школі йдуть непогано. А колись?.. І згадувати не хочеться. Вовченко мало правопорушником не став. А Кося Вухань і Колько Колючка боягузами прийшли у школу, тїні власної боялися. Тепер зовсім не те — приємно на них дивитися. Непогано йдуть справи у школі. Непогано!

Пантера Ягуарівна ввєла до класу товстєньке дикє порося у смугастому платтячку і з великим бантом:

— Знайомтєся, наша нова учениця. Хрюша Кабанюк.

— Хрю... хрювіт! — сказала новєнька, сіла за вільну парту й одразу почала щось їсти.

- ☀ Чи змінилися герої твору Колько і Кося? Як саме?
- ☀ Як, на твою думку, почувала себе Хрюша Кабанюк у новому колективі?
- ☀ Що ти можеш порадити однокласникам Хрюші, аби допомогти їм подружитися з новєнькою?

Як змінилася моя школа?

1. Кося Вухань і Колько Колючка дослїдили, які зміни відбулися в лісовій школі за час канікул. Результати подали в таблиці. Розкажи, що змінилося в лісовій школі, а що — ні.

Об'єкт дослідження	Відбулися зміни	Не відбулося змін
Шкільне подвір'я	✓	
Спортзала		✓
Їдальня		✓
Кабінет	✓	
Учителі	✓	
Директор		✓
Медсестра		✓

2. Розкажи за малюнками, які зміни відбулися.

3. Дослїди, що змінилося у твоїй школі.

4. Кося Вухань пригадав, що минулого року його привела до школи мама, а цього року він прийшов разом зі своїм другом — Кольком. А яким був твій перший день навчання в першому класі? Яким він був цього року? Розкажи, що змінилося.

5. Які із зображених предметів схожі за формою?

6. У яких шкільних приміщеннях можна знайти ці предмети?

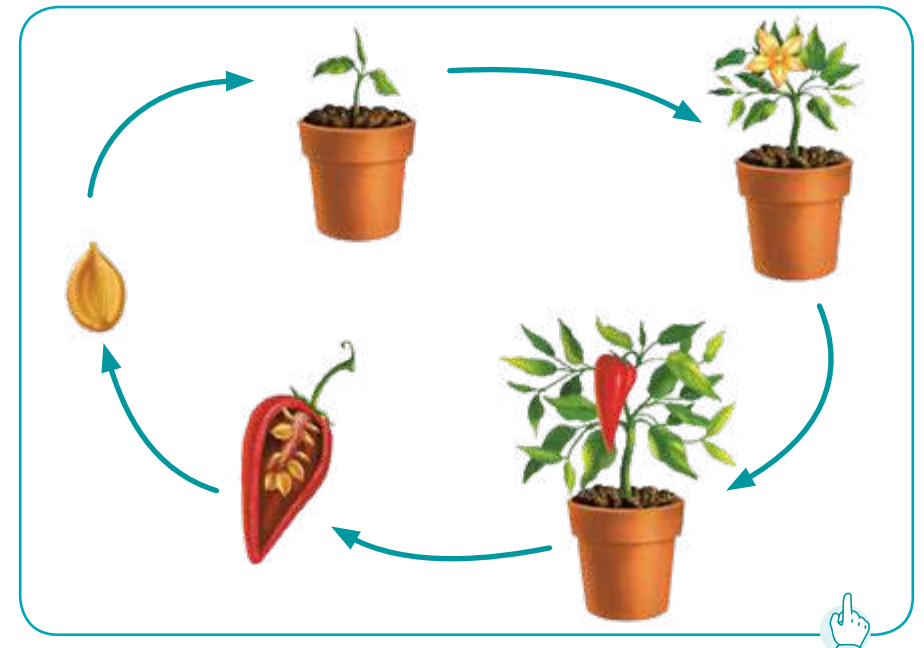

Як змінився мій клас?

1. Розглянь малюнки і розкажи, на що звернув увагу Колько Колючка, коли переступив поріг свого класу.

2. Розкажи за схемою, як росте і дозріває перець.

3. У своєму класі діти побачили нові комп'ютери. Вони пригадали, як їхні рідні використовують комп'ютери вдома й на роботі. Інсценізуйте можливий діалог.

4. Учителька сказала, що ці комп'ютери допомагатимуть школярам у навчанні. Але користуватися ними слід так, щоб не завдати шкоди ні техніці, ані власному здоров'ю. Поміркуй, яка може бути шкода від комп'ютерів і гаджетів? Які правила безпечного поводження з комп'ютерною технікою ти знаєш?

5. Пригадайте, яких правил дотримувались у вашому класі минулого року. Чи не виникло бажання їх змінити? Чому? Сформулюйте правила вашого класу.

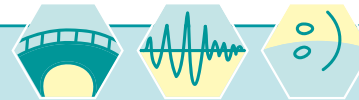
6. Для затишку класну кімнату можна прикрасити. Розглянь зображені картини. Поміркуй, якою може бути послідовність їх створення. Зроби подібну картину і ти.

Чи справді близнюки геть однакові?

- ✧ Поміркуй, чому брат і сестра по-різному реагували на одні й ті самі ситуації. Якою була б твоя реакція?

Таємниче зникнення

(за твором Всеволода Нестайка)

Кося й Колько йшли зранку до школи. Попереду, причитуючи “Ох-хрю-хрю! Нещасна я”, дибуляла* Хрюша. І, хоча вони наближалися до Хрюші, голос її чогось слабшав, тихішав.

Стежка, якою вони йшли, завертала за кущ. Хрюша на якусь мить зникла за кущем. Кося й Колько здивовано презирнулися. Вони оббігли все навколо. Хрюша як крізь землю провалилася.

До школи взагалі ніхто в цей день не прийшов. Окрім Косі й Колька.

— Треба оголошувати загальнолісовий розшук! Треба піднімати на ноги весь ліс! — рішуче сказав директор.

За якусь хвилину телеграфіст Дятленко вже відстукував носом телеграму з найвищої сосни:

— Усім!.. Усім!.. Усім!.. Звірі й птахи! Земноводні й комахи! Ссавці й плазуни!.. Увага! Увага! Увага!.. Несподівано і загадково зникли школярі. Допоможіть знайти!

У найвіддаленіші кінці лісу полетіли особливі прикмети зниклих. І зашумів, зарухався, завирував ліс.

* Дибуляла — незграбно йшла.

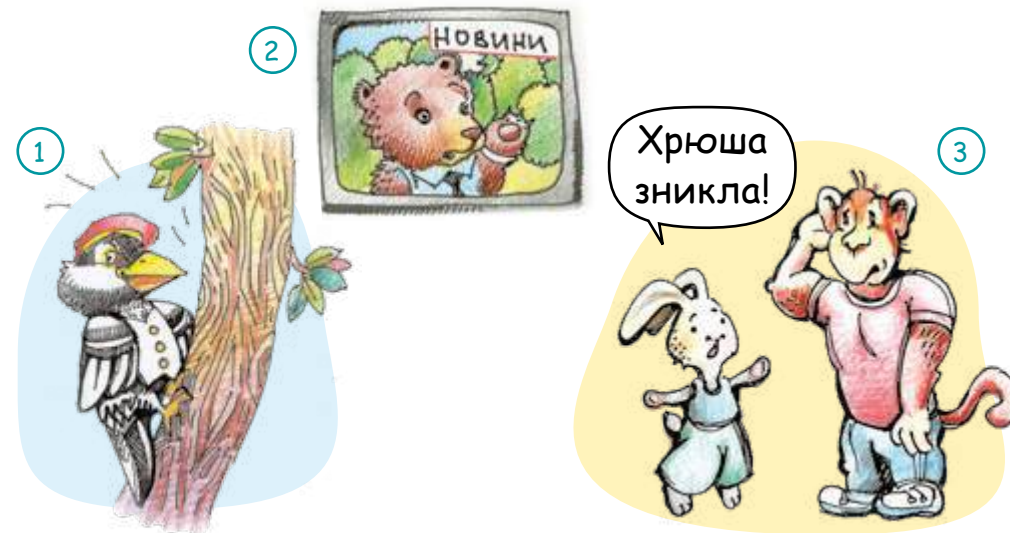
☀ Яка надзвичайна подія сталася в лісі?

☀ Як відреагували на неї лісові мешканці? Розкажи.

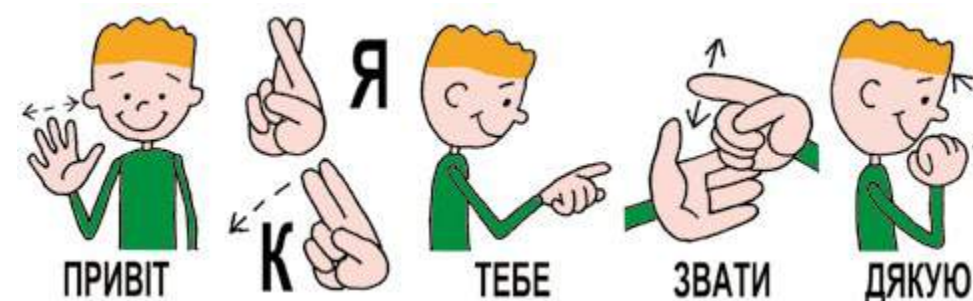
Як змінилися способи передавання повідомлень?

1. Розгляньте малюнки й розкажіть, якими способами звірі передають повідомлення про зникнення учнів. Інсценізуйте проілюстровані епізоди.

2. Давнім засобом передавання повідомлень є жести. У яких випадках тобі може допомогти жестова мова? Розкажи.
3. Розглянь малюнки і спробуй щось сказати жестовою мовою.

4. Розглянь зображення і розкажи, як люди передавали повідомлення в різні часи. Назви переваги й недоліки кожного способу.

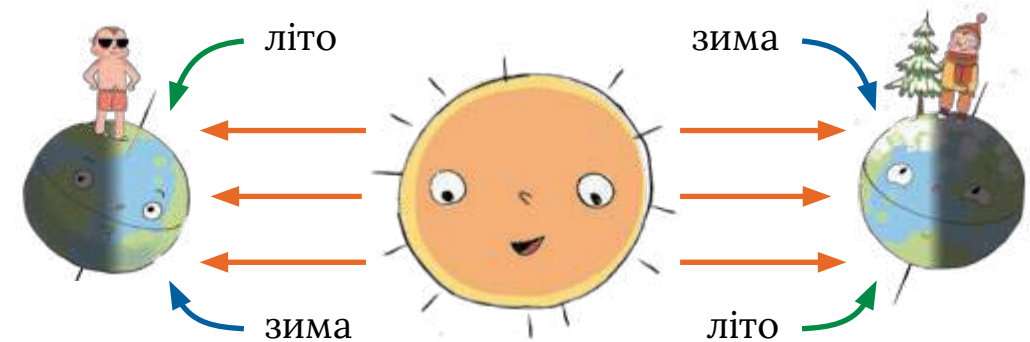
5. Який спосіб передавання повідомлень найзручніший для тебе в різних ситуаціях? Чому?

Чому відбуваються зміни в природі?

1. Колько помітив, що в лісі дещо змінилося. Що саме? Розкажи.

2. Їжачок пригадав, що Жирафа Жирафівна показувала на уроці, як Земля рухається навколо Сонця.

Уявна вісь, довкола якої обертається Земля, нахилена і не змінює свого напрямку. Тож коли Земля рухається навколо Сонця, сонячні промені нагрівають більше то одну її півкулю, то іншу.

Літо настає там, де сонячні промені падають прямо, а зима — де вони лише ковзають по земній поверхні.

3. Проведи дослід із лампою та глобусом, щоб побачити, як по-різному промені падають на різні частини поверхні.

4. Хто із зображених тварин міг би сказати так?

Зменшилася кількість комах та дрібних тварин — уже важко знаходити харчі. Час у вирій.

Наношу в нірку зерняток пшениці та вівса — легше буде перезимувати.

Поховалися в землю черв'ячки, зникли прудкі ящірки, не знайти ані жуків, ані жаб. Час залягати у сплячку.

5. Як змінюється життя рослин і тварин восени? Поміркуй, як пов'язані зміни в живій та неживій природі.

6. Зліпи з пластиліну таку фігурку. Що це за тварина? Як змінюється її поведінка з настанням холодів?

Чи завжди відпочинок іде на користь?

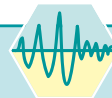

Я так втомився, а ще уроки робити...

Треба годинку перепочити і тоді сили повернуться.

- ✧ Хто з друзів справді відпочив і відновив сили?
- ✧ Чому кажуть, що зміна діяльності — найкращий відпочинок?

Як потрапити у Павутинію

(за твором Всеволода Нестайка)

— З'явився у нашому лісі злий чаклун Ледарило Дурандас. Він заражає лісових дітей вірусом-ледачирусом. Діти стають плаксіями, від сліз меншають, потім стають такими, що й оком не побачиш. Тоді Ледарило збирає їх у чарівну торбу й відносить у Павутинію — країну ледарства та нудьги. Саме там зараз ваші однокласники, — пояснив Колькові та Косі лісовичок Боровичок.

— А... а чому ж ми не потрапили у Павутинію?

— Бо духом здоровіші та вдачею веселіші, ніж інші.

— А... а як же ми проберемося туди?

— “Як-як”... Треба плакати. День і ніч, — підморгнув їм лісовичок Боровичок, прикрився листям і зник.

Плакали Кося й Колько, плакали. Зменшувалися, зменшувалися. І раптом — стрімголов полетіли кудись униз. А навколо них стрімко більшали дерева, які не мали віт, а тільки величезні соковито-зелені стовбури.

Кося й Колько не одразу збагнули, що то вони стали такі маленькі, а деревами й страховиськами здаються їм звичайнісінька трава та комахи. Хоча й чекали вони цього, але таке воно все було незвично страшне, що Кося й Колько заціпеніли від жаху. Та й не дивно. Думаю, кожен злякався б, якби став розміром із комаху.

☀ Уяви себе поряд із Косею та Кольком.

Які відчуття виникли б у тебе? Розкажи.

Як змінюються істоти впродовж життя?

1. Зменшений Колько Колючка побачив високо над собою величезний кокон. Він зацікавився цим об'єктом і намалював його. Чи знаєш ти, хто ховається в цьому коконі?

2. Колько згадав, що вчителька Пантера Ягуарівна розповідала про перетворення метелика.

ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ МЕТЕЛИКА

3. Розкажи, як змінюється метелик у процесі розвитку. У своїй розповіді використай слова:

спочатку

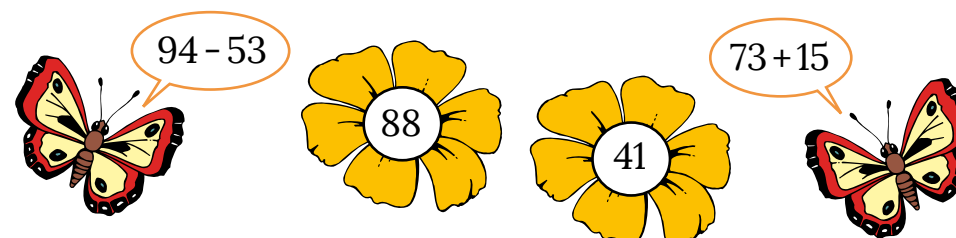
потім

гусінь

метелик

лялечка

4. На яку квітку сяде кожен із метеликів?

5. Діти прочитали про дивовижні зміни, що відбуваються з персонажами книжки В. Нестайка, і замислилися над такими питаннями:

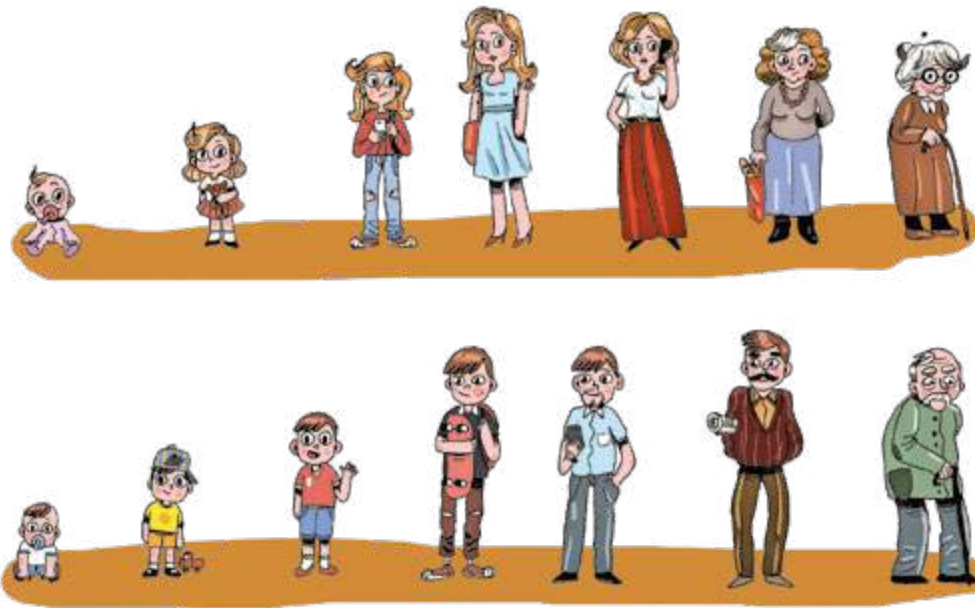
Чи все на світі змінюється?

Як швидко я змінююся?

Чи можливе життя без змін?

А що думаєш із цього приводу ти?

6. Розкажи за малюнками, як змінюється людина впродовж життя.

7. Відтвори вислів і поясни його зміст.

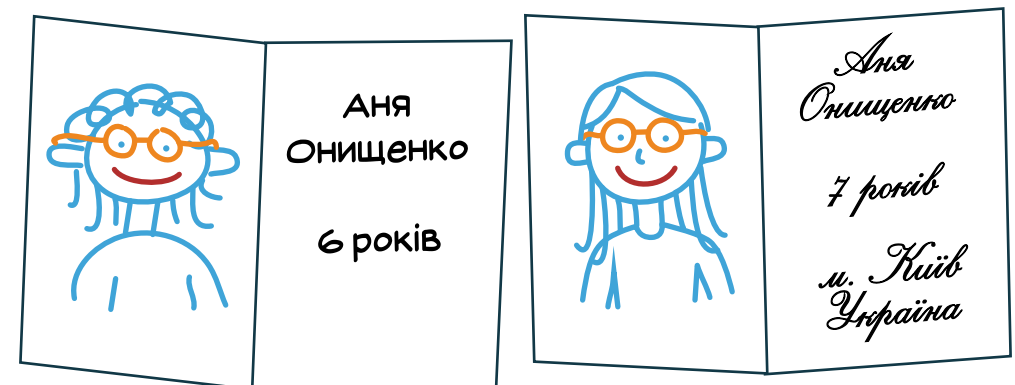

Що змінилося в мені?

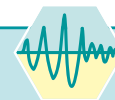
1. Розкажи, як змінився Кося в країні Павутинії.

2. Учениця другого класу виготовила паспорт школярки. Порівняй новий паспорт із тим, який вона створила торік. Чим вони відрізняються? Про які зміни свідчать ці відмінності?

3. Склади алгоритм створення паспорта школяра/школярки.

4. Досліди, які зміни відбулися з дітьми за час літніх канікул. А як змінився/змінилася ти?

Наприкінці канікул мама Ромчика попросила його поміряти сорочку, штанці та туфлі, у яких він ходив до школи в першому класі.

Богдана подарувала своїй молодшій сестрі набір ляльок, якими любила бавитися минулого року.

Софія попросила татка записати її до бібліотеки, бо прочитала вже всі дитячі книжки, які були вдома.

5. Розроби індивідуальний проект "Як я змінився/змінилася за час навчання у школі".

- Чому Поліну не впізнали друзі?

- ☀ У чому неповторність кожної людини? Розкажи.

Порятунок

(за твором Всеволода Нестайка)

— Вітаю вас у Павутинії! — схилювся над Кольком і Косею Ледарило Дурандас. — Відпочивайте. Зубів чистити не треба, ані зарядки робити, ані уроків.

Ледарило Дурандас робив рухи над Косею і Кольком, з кожного його пальця снувалося павутиння. Воно обплутувало дітей з голови до ніг. Усе тіло огортала солодка млявість, очі заплющувалися, і кидало в сон.

— Тільки не спіть! Вдавайте, що заснули, але не спіть, — почули вони раптом тихий голос.

Кося й Колько так і зробили. Склепили повіки, а самі напружили всі сили, щоб не заснути. Як пішов Ледарило спати, Кося й Колько розплющили очі. Бачать — гойдається перед ними маленький хлопчик — грайлик Трататоля Сміюнець. Глянеш на нього і усміхнешся.

— Тепер будемо однокласників ваших будити! — сказав грайлик. — Коли знайдемо, я їх застукаю, крикну: “Тра-та-та...” — а ви підхоплюйте.

Кинулися друзі за грайликом по палацу. Бачать — лежить у кутку Зіна Бешко, вся павутинням заснована.

— Тра-та-та за Зіну! — вигукнув грайлик.

— Тра-та-та за Зіну! — підхопили Кося й Колько та побігли шукати й будити всіх однокласників.

☀ Що допомогло Косі та Колькові врятувати друзів?

Які зміни не залежать від мене?

1. На яких фотографіях зображені зміни, що відбулися без втручання людини?

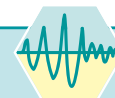

2. Визнач, від кого чи від чого залежать описані зміни.

Улітку я прокидалася о 8-й ранку, а тепер — о 7-й.

Улітку я прокидався о 6-й ранку і було світло, а тепер — темно.

3. Як називаються зображені об'єкти?
Для чого вони призначені? Коли який з них ми використовуємо?

Яку температуру показує кожний термометр?

4. На канікулах родина Кирила вирішила поїхати на дводенну екскурсію до Києва. Тато хлопчика подивився прогноз погоди на сайті. Які дні варто обрати для подорожі? Обґрунтуй свою думку.

Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер
30	31	1	2
жовтня	жовтня	листопада	листопада
+7°C	+11°C	+12°C	+8°C

5. Дізнайся, яка температура повітря сьогодні в різних містах України. Де найтепліше/найхолодніше?
6. Чи може людина впливати на погоду?
Що ти можеш зробити, якщо прогноз погоди суперечить твоїм планам?

Які зміни залежать від мене?

1. Для того, щоб витягнути друзів із Павутинії, учитель фізкультури порадив Косі та Кольку трохи потренуватися, досліджуючи можливості свого організму. Зроби й ти такі вправи.

2. Колько помітив, що після фізичних вправ йому завжди хочеться пити. А які зміни в організмі відчуваєш ти після виконання вправ? Розкажи.
3. Який напій найкраще вживати після занять фізкультурою, щоб уникнути **зневоднення** організму? Чому?

4. Які найголовніші зміни відбулися з дітьми з початком навчання у школі? Додай свої варіанти.

Тепер ношу одяг ділового стилю.

Довелося змінити режим дня.

Щодня ходжу до школи.

5. Маринка склала для себе режим дня. Визнач, що в ньому залежить лише від неї.

6. Склади власний розпорядок дня.

7. Розглянь свої фотографії, зроблені в різний час. Досліди за ними, що в тобі змінилося. Які зміни залежали від тебе?

- Чому Ярема не знайшов, із ким погратися?

- Що ти міг/могла б порадити хлопчиків?
- Чи легко знаходити партнерів для гри? Чому?

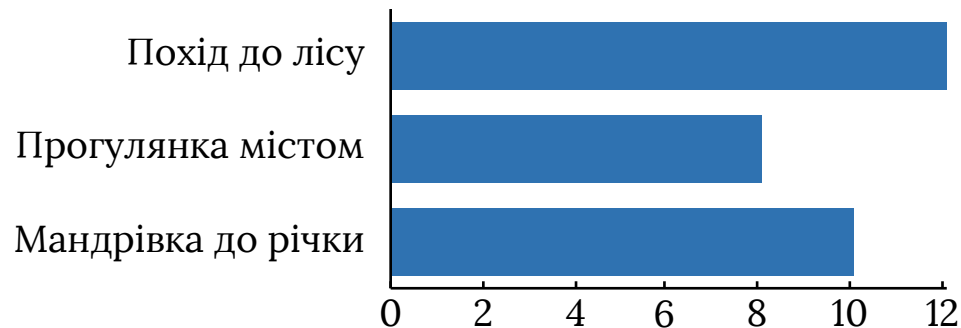
Перевір себе

1. Назви ім'я та прізвище відомого українського письменника, автора повісті-казки про пригоди звірят у чарівній країні Павутинії. Які ще твори він написав? Як і де можна знайти цю інформацію?

2. Назви відомі тобі способи передавання повідомлень. Чим зручний кожний із них?

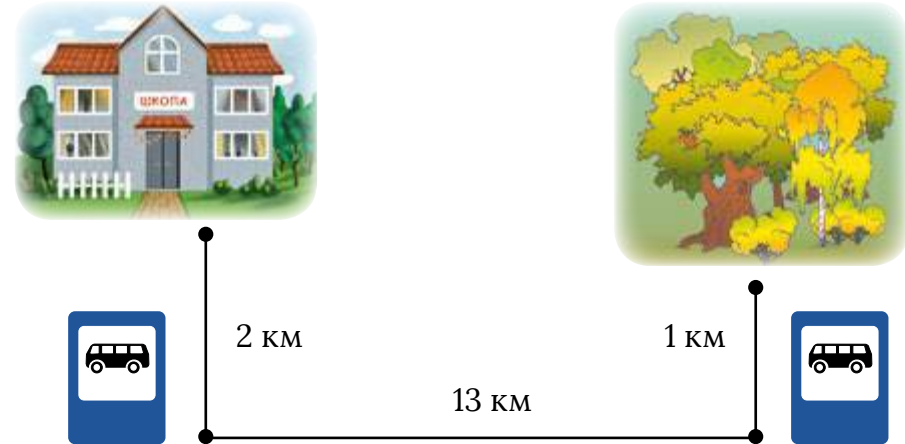
3. Учні 2-А класу довідалися, що 27 вересня — Всесвітній день **туризму**. Діти вирішили організувати мандрівку. Михайло опитав однокласників, а результати подав у вигляді діаграми.

- ☀ Куди вирушать другокласники та другокласниці, якщо вони домовилися обрати той маршрут, що до вподоби більшості?

- ☀ Скільки дітей навчається у 2-А класі?

4. Тарас та Андрій розробили маршрут подорожі. Скільки кілометрів треба подолати, щоб потрапити зі школи до лісу?

5. Катя з'ясувала, що вартість проїзду для учнів в автобусі — 3 грн. Скільки грошей для оплати проїзду в обидва боки має бути в кожного другокласника?
6. О котрій годині діти прибудуть до лісу, якщо час у дорозі — 2 години, а вирушили вони о 10-й ранку?
7. Коли діти збирались у мандрівку, перед ними постало питання вибору зручного вбрання. Визнач, хто обрав відповідний одяг для подорожі. Обґрунтуй свою думку.

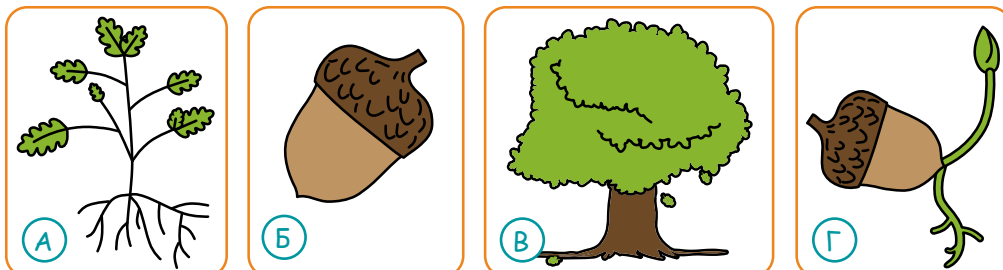
8. Готуючись до подорожі, Оксанка дізналася в інтернеті прогноз погоди. Що розповіла дівчинка своїм однокласникам про погоду в день мандрівки?

Четвер 25 вересня	П'ятниця 26 вересня	Субота 27 вересня	Неділя 28 вересня
			
+7°...+10°C	+4°...+12°C	+8°...+13°C	+8°...+12°C

9. Збираючись у похід, Орест згадав, що під час фізичних навантажень важливо уникати зневоднення організму. Хлопчик вирішив узяти з собою напій, який принесе максимальну користь. Який напій варто взяти в подорож?

10. Іванко дізнався, що білочки, роблячи запаси, часто закопують жолуді в землю. Іноді ці плоди проростають. Розкажи, як із жолудя виростає дуб. У якій послідовності треба розташувати малюнки?

11. Під час мандрівки Світланка звернула увагу на те, що вже виразно видно осінні зміни в природі. Розкажи за зображенням, які саме зміни побачила дівчинка.

12. У лісі Іринка побачила знак, напис на якому вже дещо стерся. Що було написано на знаку? Поясни, як ти розумієш цей вислів.

МАЙ УТІЄ ЛІС
У ТЕ ОЇ РУКАХ!

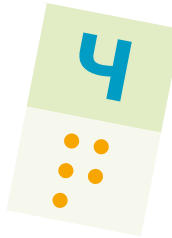

Тема 2

ФАКТИ І ЗДОГАДКИ

Вивчаючи цю тему, ти:

- ☀️ порівнюватимеш **факти** та здогадки;
- ☀️ досліджуватимеш ґрунт;
- ☀️ довідаєшся, як вберегтися від застуди;
- ☀️ спробуєш читати за допомогою не очей, а пальців;
- ☀️ доторкнешся до таємниць минулого;
- ☀️ прочитаєш оповідання Валентини Табур зі збірки "Вероніка і рожева парасолька".

Валентина
Табур

Читай і пізнавай світ. Досліджуй, спостерігай природу. Зв'язок із нею є невичерпним джерелом енергії. Використовуй для навчання та розвитку сучасні неосяжні можливості обміну інформацією. Бережи міцні родинні зв'язки, вчись відповідати за свої вчинки.

Бажаю тобі щасливого та цікавого дитинства.

- ☀️ Про які факти можна дізнатися з малюнка?
- ☀️ Що об'єднує всіх зображених людей? Вислови свої здогадки.
- ☀️ Які джерела інформації ти бачиш на малюнку?

Вероніка і рожева парасолька

(за твором Валентини Табур)

Частенько бабуся чи дідусь загадують Вероніці каверзні загадки, відповідей на які вона не знає, але намагається відшукати. Іноді виходить смішно, а іноді відповіді бувають дуже **філософські**. Одне із запитань дідуся, на перший погляд, здавалося дуже простим:

– Що розквітає, коли йде дощ?

Вероніка замислилась: “Якщо сказати, що це квіти, буде занадто просто”, – і попросила трохи часу для обмірковування. Тоді згадала свою рожеву парасольку.

Ну, звичайно! Парасольки розквітають у руках дорослих і дітей, коли вони потрапляють під дощ!

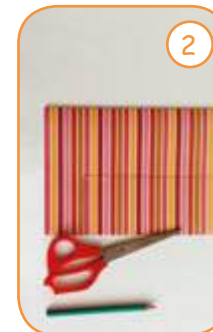
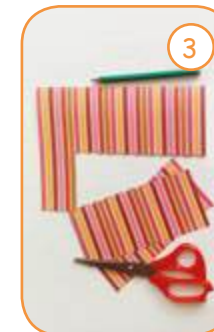
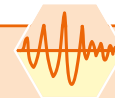
– Молодець! – похвалив дід онуку. – А знаєш, коли і як з'явилась перша парасолька? Існує легенда про те, як 3000 років тому один китайський столяр змайстрував невігадливу конструкцію з паличок і рисового паперу для своєї дружини, яка страждала від спеки.

- ☀ Які загадки частенько загадують бабуся та дідусь своїй онуці?
- ☀ Чи легко Вероніці знаходити відгадки? Чому?
- ☀ Яку легенду розповів дідусь дівчинці? Перекажи своїми словами.

Які факти “приховує” фотографія?

1. Вероніку зацікавила легенда, яку розповів дідусь, і вона вирішила дослідити, як виглядали перші парасольки. Як дівчинка може це зробити? Розкажи.
2. Одна з фотографій в інтернеті привернула увагу дівчинки. “Парасольки колись зовсім не захищали від дощу”, – зробила висновок Вероніка. Чи ти погоджуєшся з нею? Обґрунтуй свою відповідь.
3. Вероніка вирішила виготовити парасольку, яка сподобалася їй найбільше. Зроби таку саму й ти.

4. Розглянь фотографії та вислови власні здогадки про те, які факти приховує кожна з них.

5. Принеси до школи цікаву світлину. Що розкажуть твої однокласники, розглянувши її? Доповни їхні здогадки такою інформацією:
- ☀ яка саме подія зображена на фото;
 - ☀ хто зображений;
 - ☀ чим запам'ятався цей момент;
 - ☀ про що ти думаєш, коли дивишся на цю світлину.
6. Зроби **колаж** з улюблених фото (власних або з родинного альбому). Про що він розповідає? Дай йому назву.

Про що розкажуть прості речі?

1. Довідайся про знахідку Вероніки на городі.

Вероніка любить разом з дорослими копати картоплю. Цікаво, яка в цьому кущі буде картоплина: велика чи маленька. А може й крихітна, як горошинка. Таку мама дозволяє забирати в лялькову кухню. А бувають і живі знахідки: земляні жаби чи миші.

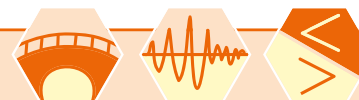
Лопата легко входить у пухку землю. Вероніка уважно вдивляється і раптом помічає поміж грудочок невеликий тьмянний кружечок. Нахиляється, бере його в долоню. Монетка! Справжній скарб!

– Мамо, дивися, що в мене! – дівчинка показує знахідку.

– Віднесемо цю монету знавцю! Вона може розказати історикам про минуле нашого краю.

2. Як могла б завершитися ця історія? Склади її продовження.
3. Про що може розповісти знайдена монета? Розкажи.
4. Запропонуйте якомога більше способів розподілити зображені монети на групи. Які ще монети є в обігу в Україні?

5. Коли Вероніка разом із родичами копала картоплю, то побачила в ґрунті пісок, маленькі камінчики, а дуже глибоко – глину. Як ти гадаєш, чи є в ґрунті інші складники? Вислови свої припущення.

6. Проведи дослідження і перевір свої здогадки. Зроби відповідні висновки.

ДОСЛІД 1

- ✧ Укинь грудочку ґрунту в склянку з водою.
- ✧ Що ти побачив/побачила? Про що це свідчить?

ДОСЛІД 2

- ✧ Поклади грудочку ґрунту на білий аркуш.
- ✧ Розітри її і роздивись ґрунт під лупою.
- ✧ Що ти бачиш?

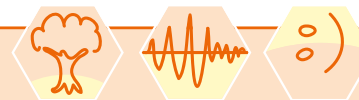
7. Перевір свої висновки за схемою.

Довідайся, чи дбає Костик про своє здоров'я.

- ✧ Чому хлопчик не став їсти те, що дала йому матуся?
- ✧ Назви продукти, які завдають шкоди твоєму здоров'ю, і ті, що є корисними.

Сонячні зайчики

(за твором Валентини Табур)

Грайливі сонячні промінчики вже від самого ранку вистрибують по стіні над ліжком, де спить Вероніка, розсипаючись по кімнаті золотистими кульками.

Ніка бере маленьке люстерко, ловить ним “сонячного зайчика” і бігає за ним по подвір’ю, вигукуючи:

– Мое миле зайченятко, сьогодні ти не втечеш! Я бігатиму швидше і наздожену тебе.

Коли сонце ховалося за хмару, зайчик зникав. Адже він не може існувати без сонця.

Вероніка багато знає про сонце. Тато розповідав, що Сонце – це величезна зоря, яка дає тепло й енергію всім земним істотам, рослинам. Сонячні промені корисні, вони насичують організм вітаміном D, який ще називають “вітаміном щастя”. Він сприяє росту й активності дітей. Утім, сонячні промені можуть бути й небезпечними, тому в денну спеку краще перебувати в тіні. Дівчинка згадує розповіді тата і, всміхаючись, каже:

– “Сонячні зайчики” – це дітки сонця, гратися з ними – велике задоволення.

☀ Що приносить радість героїні оповідання? Прочитай.

☀ Які факти про Сонце розказав Вероніці тато? Чи знаєш ти інші факти про цю зорю? Розкажи.

Чим цікаве Сонце?

1. Дітей, які вчаться у 2-му класі, запитали, що таке Сонце. Які висловлювання істинні, а які – хибні? Обґрунтуй відповідь.

Сонце – це природне джерело світла й тепла.

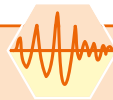
Сонце – це найближча до Землі зоря.

Сонце обертається навколо Землі.

2. Як відомо, для утворення сонячних зайчиків потрібні сонячне світло і дзеркало. Досліди, чи можуть інші блискучі предмети “пускати” сонячні зайчики.

3. Вероніка разом зі своїми однокласниками домовляються пускати сонячні зайчики на перерві. Розглянь прогноз погоди і порадь дітям, у які дні тижня це можливо зробити. Чому?

Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер	П'ятниця
1	2	3	4	5
ЖОВТНЯ	ЖОВТНЯ	ЖОВТНЯ	ЖОВТНЯ	ЖОВТНЯ
				
+16 °C	+16 °C	+12 °C	+11 °C	+14 °C

4. Досліди, чи можна побачити явища, схожі на сонячних зайчиків, у похмуру погоду. Які предмети їх утворюють?

5. Виготов поробку "Веселий зайчик" за інструкцією або за власним задумом.

Як факти минулого впливають на майбутнє?

- Після веселих розваг надворі у Вероніки піднялася температура. Сімейна лікарка сказала, що дівчинка застудилася. Вона пояснила, що восени та взимку більше людей хворіє, тому варто уважніше ставитися до свого здоров'я. Поміркуй, чому люди хворіють восени.
- Довідайся, який факт минулого зафіксовано в газеті.

- Розкажи за малюнками, які заходи варто вживати для профілактики захворювань восени.

4. Чи правильно вчинила дитина в кожній ситуації?
Обґрунтуй свою думку.

Денис повернувся з прогулянки з головним болем. Батьків удома не було. Хлопчик випив таблетку, яку приймає мама в подібній ситуації.

Коли Іринка прийшла додому після танців, то відчула першіння в горлі. Дівчинка розвела в склянці води ложку морської солі і пополоскала розчином горло.

У школі лікар розповів про те, що наближається сезон застуд. Ангеліна попросила маму щодня класти їй у чай щось із вітаміном С – шматок лимона, засушені ягоди малини, смородини чи шипшини.

Тимофій прочитав, що для того, щоб під час епідемії вберегтися від інфекції, варто в місцях скупчення людей одягати захисну маску. Хлопець придбав в аптеці такі маски, щоб їздити в транспорті.

Довідайся, які свята відзначають українці 14 жовтня.

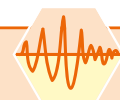

Наступного дня...

☀ Як твоя родина святкує 14 жовтня?

☀ Кого ти хотів/хотіла б привітати цього дня?

Магічне число сім

(за твором Валентини Табур)

Вероніка прийшла додому вкрай засмучена.

— Що трапилось, чому ти така невесела? — запитала мама доньку.

— Усі мої друзі народилися у щасливі дні: Маюша — першого січня, на Новий рік. Уляна — першого березня, у перший весняний день. Аня — в день народження своєї мами. А я — просто сьомого жовтня. Навіть це число ні про що не говорить.

Розмову почув тато і розповів:

— У світі є багато цікавих речей, пов'язаних із числом сім. Це сім днів у тижні, сім кольорів райдуги, сім нот у музиці, сім чудес світу. Хіба цього мало?

Вероніка трохи повеселішала і згадала про те, як бабуся примовляла — “сім разів відмір, а один — відріж”. А ще, що від щастя можна опинитися “на сьомому небі”.

- ☀ Чому засмутилася Вероніка? Розкажи.
- ☀ Про які таємниці числа сім розказав дівчинці тато? Прочитай.
- ☀ Яке прислів'я наведено в тексті оповідання? Відшукай його, прочитай і поясни зміст.
- ☀ Згадай інші прислів'я, у яких зустрічаються числа.

Яку інформацію записують числами?

1. Вероніка зацікавилася, яку інформацію можна записувати за допомогою чисел. Вона склала календар днів народження своїх друзів та подруг.

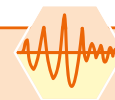
1 • СІЧЕНЬ Майя	2 • ЛЮТИЙ Андрій	3 • БЕРЕЗЕНЬ Уляна	4 • КВІТЕНЬ Аня, Оля, Ян
5 • ТРАВЕНЬ Іван, Галя	6 • ЧЕРВЕНЬ Матвій	7 • ЛИПЕНЬ Оленка	8 • СЕРПЕНЬ Інна, Ігор
9 • ВЕРЕСЕНЬ Назар	10 • ЖОВТЕНЬ Ніка, Іра	11 • ЛИСТОПАД Володя	12 • ГРУДЕНЬ Таня, Ліля

- ☀ Якого місяця святкують свій день народження найбільше друзів Вероніки?
- ☀ Хто народився того самого місяця, що й Вероніка?
- ☀ Скільки дітей народилися влітку?

2. Склади календар днів народження своїх друзів.

3. Чим особлива дата твого народження? Досліди.

4. Вероніка звернула увагу на те, що на упаковці соку є чимало цифр і загадкових позначок. Чи знаєш ти, що вони означають? Розглянь справжній пакет соку та розкажи.

5. Яку ще інформацію можна знайти на упаковках товарів?
6. З порожньої пачки з-під соку Вероніка виготовила підставку для олівців. Зроби й ти таку саму.

Як отримують інформацію люди з порушеннями зору?

1. Вероніці дуже сподобалося вивчати інформацію на упаковках. На коробочці від ліків дівчинку здивували крапочки-пухирці. Чи знаєш ти, для кого призначена ця інформація?

2. Довідайся, хто і коли винайшов спосіб написання літер об'ємними крапочками.

Шрифт для людей, які не бачать, винайшов француз Луї Брайль майже 200 років тому. Коли хлопчикові було 3 роки, він травмувався в майстерні свого тата і втратив зір. А через 12 років Луї винайшов власний шрифт, який дає змогу читати за допомогою пальців. Він так і зветься: "Шрифт Брайля".

3. Обчисли, скільки років було Брайлю, коли він придумав шрифт.
4. Як ти гадаєш, де ще варто використовувати шрифт Брайля? Чому?

5. Розглянь, як позначаються букви у шрифті Брайля. Напиши своє ім'я таким шрифтом. Використай для цього пластилін і дощечку.

А	Б	В	Г	Ґ	Д	Е
•	•	•	•	•	•	•
Є	Ж	З	И	І	Ї	Й
•	•	•	•	•	•	•
К	Л	М	Н	О	П	Р
•	•	•	•	•	•	•
С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч
•	•	•	•	•	•	•
Ш	Щ	Ь	Ю	Я		
•	•	•	•	•		

6. Поміняйтеся з однокласниками дощечками і спробуйте "прочитати" написи із заплученими очима. Чи складно було це робити? Чому?
7. Довідайся з інтернету, як виглядають цифри, написані шрифтом Брайля. Використай їх, щоб записати дату свого народження.

Довідайся, що робити, якщо загубишся.

Як могли б розвиватися події, якби героїня коміксу не згадала номер телефону мами?

Що там, на горищі?

(за твором Валентини Табур)

Ще ніколи в житті Вероніка не піднімалась на горище бабусиного будинку. А їй так кортіло потрапити в невідомий і загадковий світ, прихований за таємними дверцятами! І, нарешті, одного разу бабуса взяла Вероніку із собою. Від побаченого в дівчинки перехопило подих.

Під самісіньким дахом були підвішені пучки трав, від яких усе приміщення наповнювалося пахощами. Внизу були розкладені горішки, стручки квасолі й гороху. У закутку Вероніка побачила багато старовинних речей: чайник, різні глечики й горнятка, коробку зі старими фотографіями, гармошку, старі самоткані килими, важку чавунну праску.

Бабуса розповіла, що колись не було електричних прасок. Раніше користувалися праником і качалкою, а згодом — залізною праскою, у яку накладали гаряче вугілля. Вероніка спробувала підняти запилену праску, але їй це було не до снаги.

☀ Чому Вероніка вважала горище загадковим і таємничим місцем? Прочитай.

☀ Яким дівчинка побачила горище? Розкажи.

1. Відтвори за малюнками розповідь бабусі про те, як змінювалися праски.

2. Довідайся, скільки важила праска ще сто років тому. Поміркуй, чому праски були такими важкими.

3. Бабуса дозволила онучці взяти з горища свічку, і вони разом зробили свічник. Виготов його й ти.

☀ Підготуй матеріали.

☀ Прив'яжи стрічку. Всередину банки постав свічку.

☀ Наклей на банку кружечки з кольорової кальки або серветок.

Про що розкаже родовід?

1. Вероніка розповіла своєму двоюрідному брату Павлові про родинні **реліквії**, які зберігаються на горищі, а хлопчик запропонував створити родовідне дерево. Розкажи про родину Вероніки й Павла.

- ☀ Скільки поколінь відображено на родовідному дереві?
- ☀ Назви предків Павла.
- ☀ Скільки нащадків мають дідусь Яків і бабуся Єва?

2. Досліди свій родовід. Намалюй родовідне дерево. Впиши відомі тобі імена родичів.
3. "Клас — це твоя шкільна родина". Поясни цей вислів. Вибери слова, які характеризують твою шкільну родину.

Які ще слова ти можеш додати?

Про які факти можуть "розповісти" родинні реліквії?

1. З речей, знайдених на горищі, Вероніка створила родинний музей. Про що міг би розповісти кожний його **експонат**?

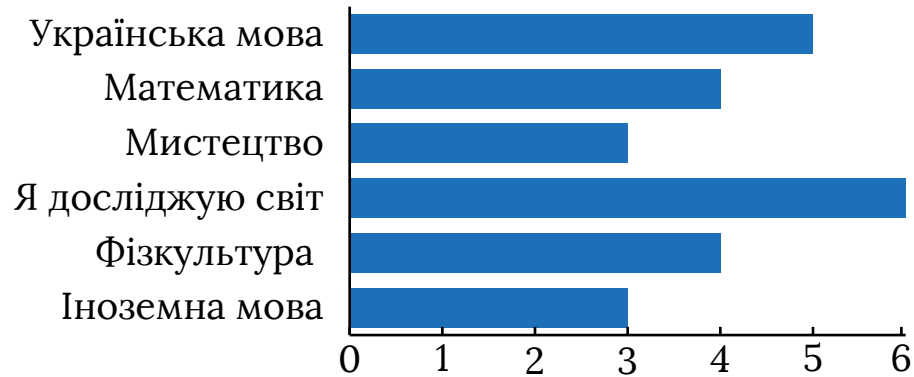
2. Після відвідування родинного музею Вероніки її однокласник Дмитрик запропонував створити музей класу. Першими його експонатами стали фотографії. Які події зафіксовані на кожній з них?

Що ще можна додати до експозиції музею?

3. Тарас і Марічка вирішили зібрати інформацію про улюблені навчальні предмети своїх однокласників. Результати опитування подали у вигляді діаграми.

Сформулюй запитання до однокласника чи однокласниці, використовуючи інформацію з діаграми. Послухай відповідь.

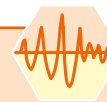
4. Оксанка, Петро і Марко виготовили колаж "Хобі 2-В класу". Розкажи, які справи дітям подобається робити разом?

5. Створіть разом з однокласниками та однокласницями колаж про ваші спільні захоплення.

Діти знайшли на дитячому майданчику коробку. Довідайся, як слід діяти в таких ситуаціях.

Перевір себе

Ознайомся з відомою “кротячою” трилогією для дітей, авторами якої є подружжя Мар'яна й Тарас Прохаськи. Виконай завдання за змістом книжок про кротів.

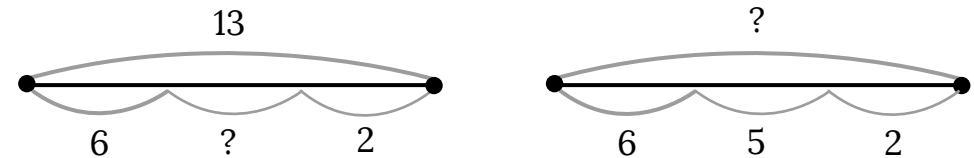
1. Прочитай початок трилогії:

— У-а-а-а-а! У-а-а-а-а!

Це народилося ще одне кротеня. Тринадцяте.

Тринадцятою дитиною в родині кротів з Букового лісу була дівчинка. Досі в них народжувалися самі хлопці. Шестеро — позаминулої весни, через рік — п'ятеро, і сьогодні з двох близнюків-кротенят першим був хлопчик... Дівчинку назвали Муркавка.

2. До якої схеми можна поставити запитання: “Скільки дітей у сім'ї кротів?”.

3. Відомо, що хутро в кротенят починає рости через 14 днів після народження. Коли в Муркавки почало з'являтися хутро, якщо вона народилася 1 березня?

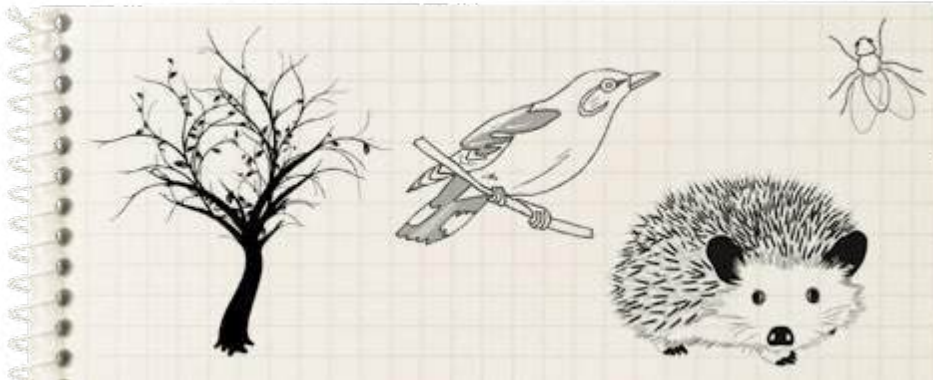
БЕРЕЗЕНЬ				
Пн	4	11	18	25
Вт	5	12	19	26
Ср	6	13	20	27
Чт	7	14	21	28
Пт	1	8	15	22
Сб	2	9	16	23
Нд	3	10	17	24

4. Довідайся, як шукав інформацію для газети тато-кріт. Які органи чуття йому допомагали в цьому?

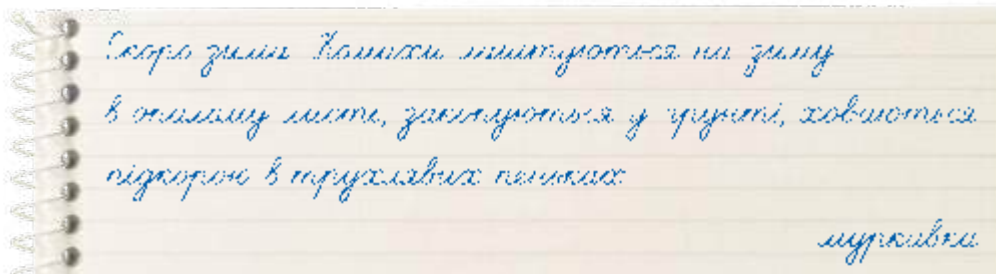
Тато-кріт працював у лісовій газеті “Кротяча правда”. Його обов'язком було дізнаватися новини. Удень він ходив по лісу, до всього приглядався, прислухався, принюхувався; розмовляв зі звірами, птахами й комахами. Усе цікаве він записував у робочий блокнот. А ввечері друкував газету на друкарській машинці. Часом це затягувалося до пізньої ночі... Бо вже на світанку прилітав дятел і забирав “Кротячу правду” до лісового кафе, де її міг читати кожен, хто хотів...

5. Розглянь малюнки, які зробив тато-кріт, збираючи інформацію впродовж дня. Вислови здогадки, про що він напише статтю у своїй газеті. Спробуй написати власну статтю.

6. Муркавка вирішила допомогти татові зібрати нову інформацію для газети. Вона спостерігала за комахами в бінокль і результати записала у вигляді коротенького повідомлення. Тато-кріт побачив у замітці Муркавки три помилки. Відшукай їх і ти.

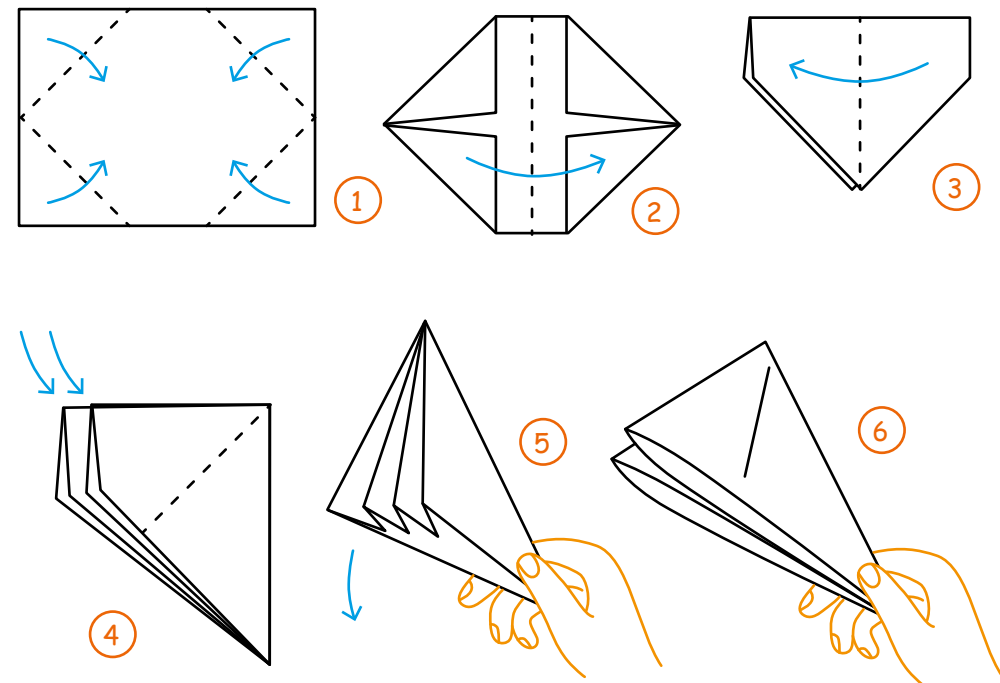
7. Коли Муркавка збирала в осінньому лісі інформацію для статті, то побачила новий знак. Що він означає? Розкажи. Вислови власні здогадки, що змусило людей встановити такий знак у лісі.

8. Брати Муркавки Повз і Хребтик також шукали факти для татової газети і копали новий тунель. Повз вирив 40 м тунелю, потім його замінив брат і вирив на 16 м більше. Скільки метрів тунелю вирив Хребтик? Яка довжина тунелю?

9. Копаючи тунель, Повз зауважив, що в деяких місцях ґрунт був надто твердим і його важко було прорити, а в інших – навпаки, дуже пухким і легко копався. Хребтик розказав, що це залежить від складу ґрунту. Що мав на увазі маленький кріт? Розкажи.

10. Увечері тато-кріт навчив кротенят створювати паперові хлопавки. Зроби й ти таку поробку.

Тема 3

ТЕРИТОРІЯ

Вивчаючи цю тему, ти:

- ☀ довідаєшся більше про свою країну, рідне місто чи село;
- ☀ дізнаєшся більше про межі та кордони;
- ☀ дослідити, які тварини мешкають і які рослини ростуть поруч;
- ☀ пригадаєш правила поведінки у громадських місцях;
- ☀ навчишся робити вітражі, баслети, витинанки та листівки;
- ☀ прочитаєш уривки з твору Наталії Чуб "Цікаві правила дорожнього руху".

Наталія
Чуб

Найбільше на світі я люблю... звичайно ж, дітей. Їх у мене троє: двоє дівчаток і хлопчик. У нас живе смішний рудий довгий-довжелезний собака. Іноді я пишу книжки і про нього. Ще я люблю подорожувати, пекти тістечка, водити машину і мріяти! Сподіваюся, що тобі сподобається моя казкова історія про інопланетян і пригоди таких самих дітей, як і ти.

1. Кого із зображених на малюнку персонажів можна вважати господарями своєї території? А кого – гостями? Обґрунтуй свою думку.
2. На якій території тобі комфортно перебувати? А де ти не відчуваєш себе господарем?

Знайомство з марсіанами

(за твором Наталії Чуб)

...Троє інопланетян спустилися драбинкою і зупинилися біля нашого вікна. Один з них сказав:

— Вітаю вас, земляни!

Пес Бублик, який досі мирно спав у кріслі, підско-
чив і став голосно гавкати.

— Будьмо знайомі, — кажу. — Замовкни, Бублику, це свої. — Утім, я аж ніяк не був упевнений, що це свої.

— Фліп, Тікі, Блум, — представилися прибульці.

“Ну й імена”, — подумав я, але вголос із ввічливості нічого не сказав — адже гості.

Тут мій друг Данилко нарешті
ожив і питає:

— А звідки ви прилетіли?

— З Марса, звідки ж іще? — хором відповіли йому інопланетяни. — У вас тут мова дуже складна. Ледве переклали з нашої, марсіанської.

— Може, ви нам місто покажете? — попросив Блум. — Музеї і таке інше. Я так хотів у зоопарк потрапити й на трамваї покататися. У марсіанському Космонеті (це те саме, що ваш інтернет) бачив.

— Так, звісно покажемо, — погодився Данилко.

- ☀ Як марсіани довідалися, що опинилися на чужій території? Розкажи.
- ☀ Як могли почувати себе прибульці на незнайомій території? Інсценізуйте розмову між ними.

Як упізнати територію своєї країни?

1. Хлопці розповіли прибульцям про свою країну. Значення найскладніших слів їм допоміг пояснити розгаданий кросворд. Інсценізуйте цю розмову.

1	Т	Р	И	З	У	Б					
				2	К	А	Р	П	А	Т	И
3	Є	В	Р	О	П	А					
4	П	Р	А	П	О	Р					
5	К	И	Ї	В							
6	Г	І	М	Н							
7	М	О	В	А							

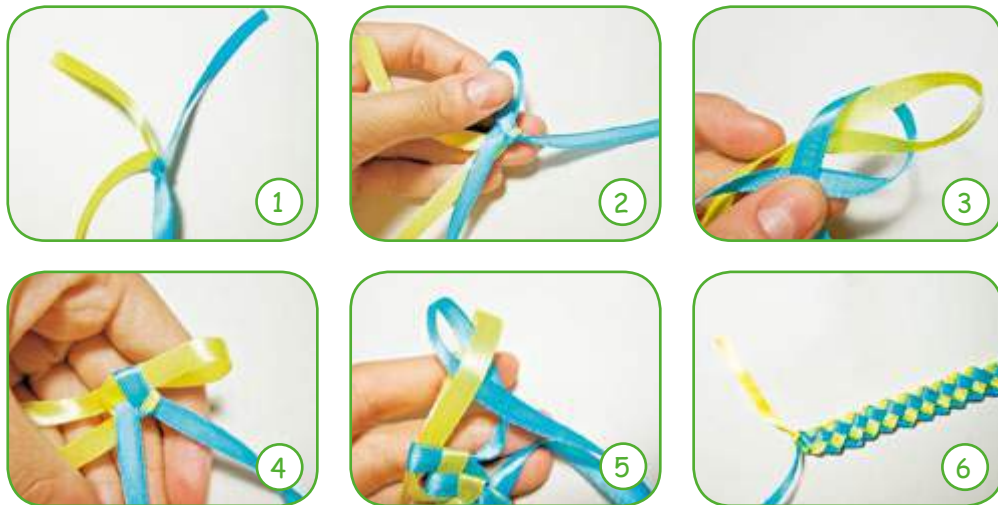
2. Інопланетяни облетіли на своєму літальному апараті територію України. Фліп зробив кілька фото, а Блум позначив на мапі, де вони були зроблені. Допоможи пояснити марсіанам, що на цих знімках.

3. Відтвори та прочитай вислів. Поясни, як ти його розумієш.

4. На згадку про Україну хлопці виготовили браслети для своїх друзів з Марса. Зроби й ти такий самий браслет. Кому б ти його подарував/подарувала?

- ✧ Відступи 5 см для зав'язки і зроби вузол.
- ✧ Сформуй 2 петлі.
- ✧ У блакитну петлю введи жовту, затягни блакитну.
- ✧ Далі – навпаки. Стеж за тим, аби петлі були складені однаково.
- ✧ За цим принципом і плети до кінця.
- ✧ Сплівши браслет потрібної довжини, зав'яжи кінці.

Що "розкаже" про територію рідного краю краєзнавчий музей?

1. Двоє хлопців і троє прибульців завітали до краєзнавчого музею. Іванко мав 45 грн, а Данилко – 53 грн. Чи вистачить їм коштів на квитки, якщо відомо, що ціна одного – 15 грн?
2. Іванко, Данилко, Фліп, Тікі та Блум вирушили на екскурсію краєзнавчим музеєм. Поясни марсіанам значення нових для них слів.

Експозиція

Екскурсовод

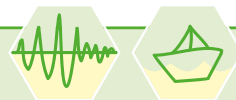
Експонат

Вітрина

3. Розглянь зображення експонатів, які зацікавили Блума, і розкажи, чим займалися люди на території краю тисячі років тому.

4. Тікі зацікавила експозиція рослин. Він зробив нотатки в записнику. Назви рослини рідного краю, що належать до кожної з груп.

5. Екскурсовод розповів про тварин, які мешкають на території краю. Уяви себе будь-якою тваринкою. Опиши один день свого уявного життя.

6. А ще в музеї хлопці та інопланетяни відвідали майстер-клас, де навчилися робити вітражі. Спробуй і ти.

Нанеси контури зображення на картон.

Охайно проріж отвори.

Зі зворотного боку картинки заклеї віконечка шматочками кальки чи тонкого гофропаперу.

Прикріпи готовий вітраж на вікно.

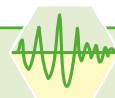

Довідайся, як Блум шукав для себе смачний напій.

- ✳ Які рідини знайшов прибулець удома в Іванка? Чи можна нюхати й пити незнайомі рідини? Чому?

Чай — це дуже смачно. Добре, що я не напився інших рідин.

Пригода на дорозі

(за твором Наталії Чуб)

За кермом колишньої летючої тарілки, а тепер — невеликого жовтого автомобіля, сидів Блум. Він зацікавлено крутив головою вусебіч. Біля парку автомобіль різко загальмував, та так, що я боляче вдарився головою.

— Хіба ти не бачиш, який тут знак висить? — спитав я в горе-водія.

— Бачу. Знак “Крокуючий чоловічок”. Це для того, щоб їздити було веселіше?

— Ти ж ледь на бабусю не наїхав на пішоходному переході! — розхвилювався Данилко. — Цей знак означає, що тут люди можуть переходити дорогу, і водії повинні їх пропускати.

Повз стадіон автомобіль помчав іще швидше. Раптом пролунав оглушливий удар і він зупинився. Аварія! Автомобіль врізався у паркан. Тут ми всі помітили, що просто до нас через перехрестя прямує поліцейський.

— Усе, приїхали... Оштрафує, — засмутився Данилко.

— Еге, і на штрафмайданчик забере наш апарат, — зітхнув я. — Доїздилися.

І справді, поліцейський виписав нам штраф та відправив до автошколи, а машину завантажили на евакуатор.

☀ Пригадай дорожні знаки, які ти знаєш. Для чого вони потрібні?

☀ Які **громадські місця** траплялися друзям дорогою?

Чим особлива територія мого населеного пункту?

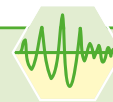
1. Іванко розповів друзям про своє місто за фотографіями з інтернету. Що цікавого є в місті Іванка? А які пам'ятки є у твоєму населеному пункті? Знайди світлини таких місць і зроби разом з однокласниками фотоколаж.

2. Як називається твоє місто/село? Досліди, чому воно дістало таку назву.
3. Допоможи Данилкові визначити, скільки років їхньому місту, якщо відомо, що це число двоцифрове, сума його цифр дорівнює 15, а кількість десятків — 9.

4. Довідайся, скільки років твоєму населеному пункту.

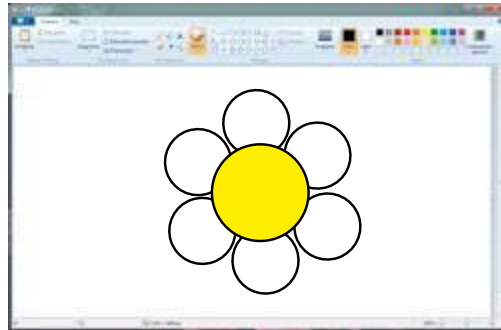

5. Марсіани із задоволенням досліджували тварин Землі та фотографували їх. Представників яких груп тварин побачили прибульці?

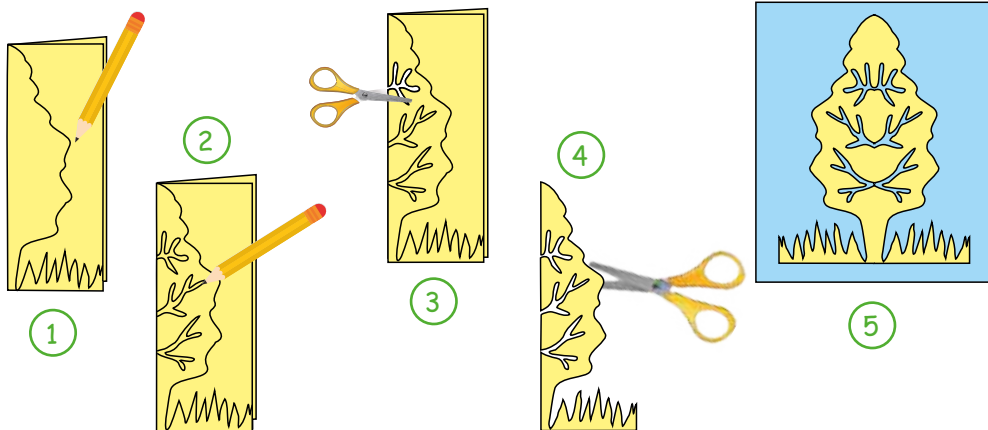

6. Досліди, які тварини і рослини є у твоїй місцевості. Намалюй їх у зошиті.

7. Зобрази в доступному графічному редакторі одну з рослин твого краю. Якими інструментами ти скористався/скористалася?

8. На вікнах деяких будинків діти та їхні гості побачили витинанки. Навчись і ти їх виготовляти.

9. Зробіть груповий проект "Мій населений пункт".

Як територія може стати домівкою?

1. Прочитай твердження. Які з них істинні? Які хибні? Чому ти так гадаєш?

- ☀ На території парку ніхто не може облаштувати собі домівку.
- ☀ Територія парку — домівка для багатьох тварин.

2. Довідайся, що здивувало мешканців Марса на території заміського парку.

Продовж розповідь Іванка про лелеку.

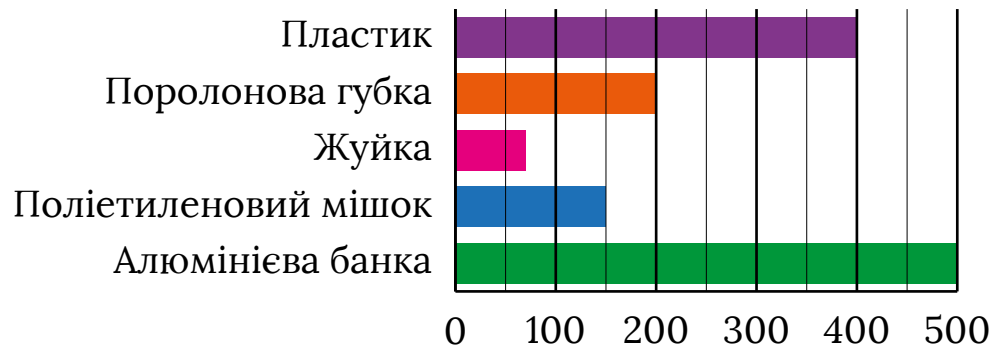
3. Дослідіть, для кого стала домівкою територія парку, який є у вашій місцевості.

4. Данилко звернув увагу, що досить часто домівки тварин схожі на геометричні фігури. Чи погоджуєшся ти з цим твердженням? Які геометричні фігури нагадують домівки на фото?

5. Люди піклуються про чистоту своїх домівок, а от територію громадських місць нерідко засмічують. Розглянь діаграму і розкажи, скільки років необхідно природі, щоб переробити непотріб, залишений людиною.

Що ти можеш зробити для природи вже сьогодні? Розкажи.

6. У парку Іванко та Данилко зустріли однокласницю Віку. Вона розповіла, що її батьки придбали квартиру в новому житловому комплексі, і тепер родина переїжджає. Дівчинка дуже хвилюється, чи буде їй у новій квартирі так само затишно, як у старій. Які поради ти можеш дати Віці?

Довідайся, у яких домівках зимують комахи.

Осінь закінчується, час готувати місце для зимівлі.

Сховаюся глибоко під землею і спатиму.

Найкраще зібратися всім разом, так тепліше.

Мої яйця краще перезимують у воді.

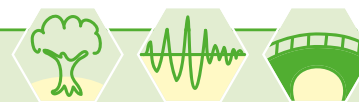

Треба відкласти яйця під корою, щоб навесні вивелися наші малюки!

☀ Чому ми не бачимо комах узимку?

☀ Дізнайся, як зимують інші тварини.

Пошуки летючої тарілки

(за твором Наталії Чуб)

Після навчання в автошколі та успішних іспитів ми повернулися додому їсти манну кашу. І нічого смішного. Просто інопланетянам із нашої земної їжі найбільше сподобалася манна каша з полуничним варенням. А коли ми знову спустилися у двір, то ніякої машини, тобто летючої тарілки, там не було.

— Бублику, шукай! — командував я. Песик тихенько загавкав, нашорошив вуха й кинувся бігти. Ми помчали за ним слідом. Вулиці змінювали одна одну, і ось уже попереду з'явилися перші дачні селища. Ого, як далеко ми забігли!

Нарешті Бублик зупинився перед дощаним парканом, за яким було видно сад і дах будиночка. Наш пес тихенько скавулів, ніби показуючи нам, що треба перелізти через паркан.

— Як же ми можемо залізти в чужий двір? — злякано спитав Данилко. — Так тільки грабіжники роблять!

— Там щось жовтіє, — Блум намагався роздивитися двір крізь густу зелень. — Наша летюча тарілка! Ура! Нумо, підсадіть мене.

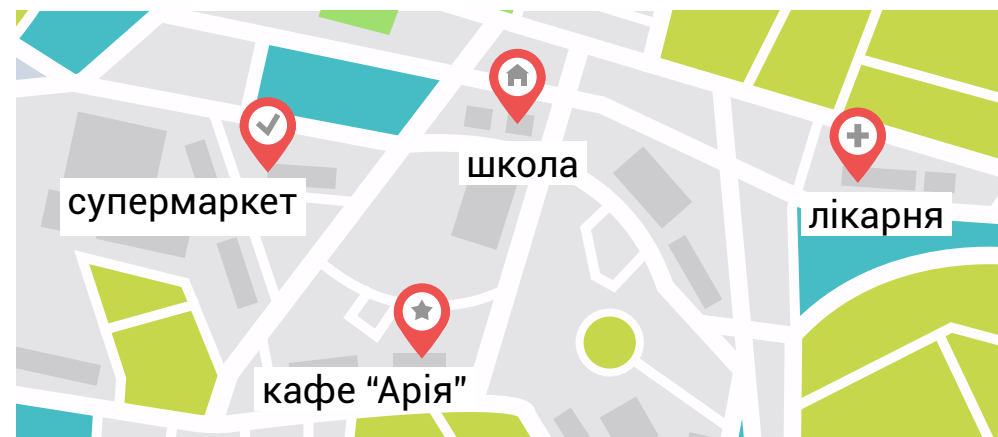
☀ Як можна визначити межу певної території?
Чому люди відмежовують особистий простір?

Що на території мого населеного пункту доступне для всіх?

1. Що спільного між усіма зображеними об'єктами?

2. Тікі показав друзям схему їхнього міста й попросив назвати громадські місця.

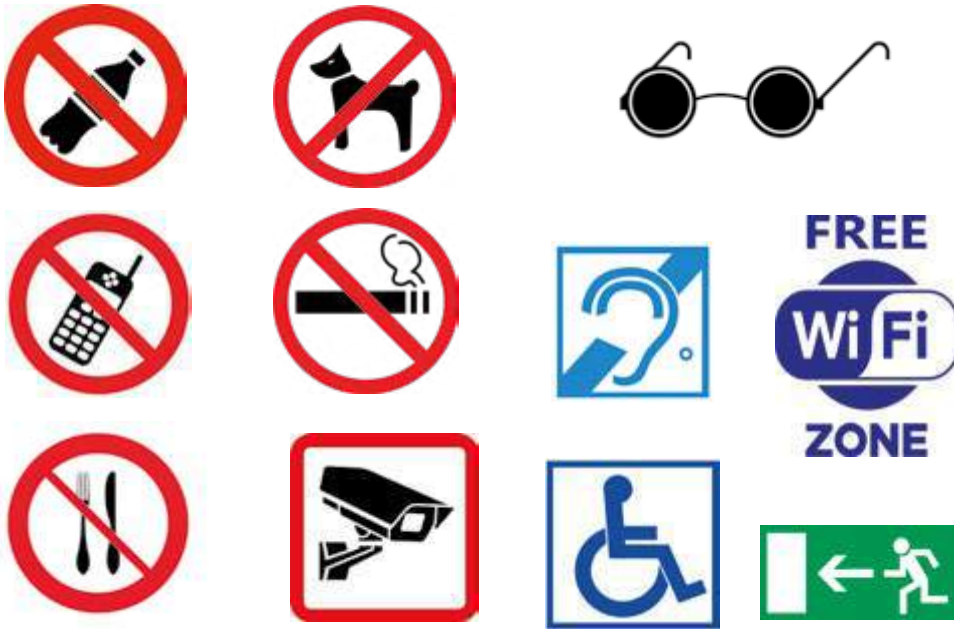

3. Досліди, які громадські місця є у твоєму населеному пункті. Подай результати у вигляді таблиці.

Вид громадського місця	Назва

4. Які правила діють у громадських місцях? Розкажи про них гостям нашої планети.
5. У яких громадських місцях можна побачити такі знаки? Поясни, що вони означають. Чому ці знаки різного кольору?

6. Фліп помітив, що не всі люди в громадських місцях дотримуються відповідних правил, і вирішив, що на деякі з них можна не зважати. Як би ти переконав/переконала Фліпа, що необхідно дотримуватися правил поведінки в громадських місцях. Свої міркування розпочинай зі слів:

Вважається, що ...

Можливо, ...

Якщо ...

Для того, щоб ...

Оскільки ...

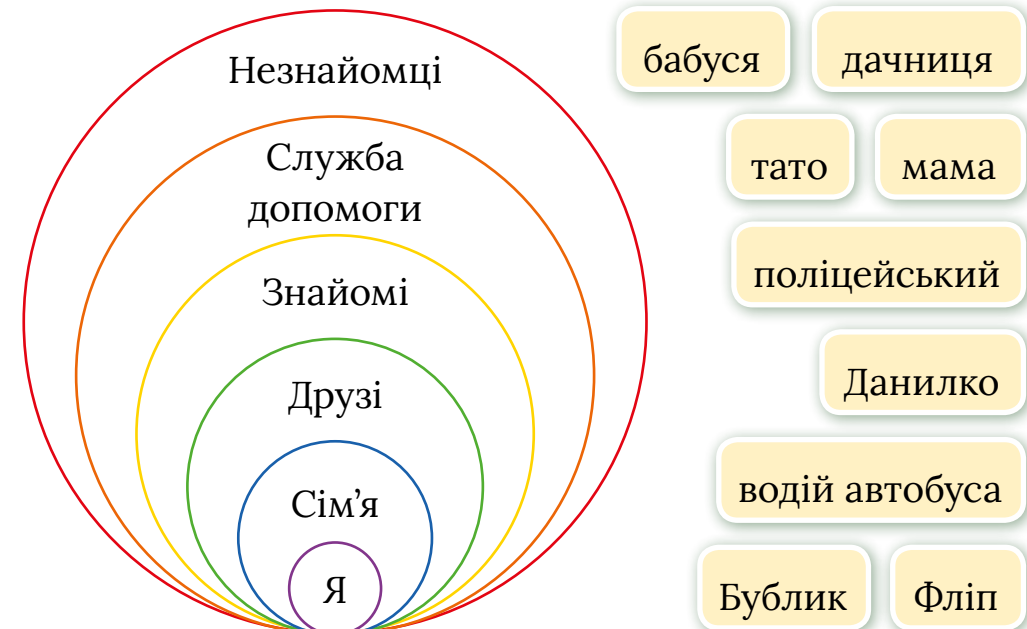
Де межі мого особистого простору?

1. На уроці в автошколі Фліп сів за парту з Іриною. Дівчинка швидко намалювала на парті лінію і наказала прибульцю не заходити за межі її території. Фліп попросив Данилка пояснити вчинок Ірини. Інсценізуйте їхній можливий діалог.

2. Розповідаючи Фліпові про особистий простір, Данилко намалював схему і написав на окремих аркушах, кого він зустрів упродовж дня. Хлопчик запропонував Фліпові розмістити аркуші у відповідних місцях на схемі. Допоможи марсіанину виконати завдання.

3. Створи схему "Мій особистий простір".

4. Блум поцікавився, чи тільки люди на планеті Земля визначають межі своєї території. Іванко розповів, що бачив фільм, у якому ведмідь робить пазурами позначки на деревах, а потім треться спиною об дерево, щоб залишити власний запах. У такий спосіб цей звір окреслює межі своєї території.

5. Які інші тварини позначають межі своєї території? Проведи відповідну пошукову роботу. Для цього ти можеш:

- ⚙️ пригадати, що ти знаєш про звичку тварин позначати свою територію;
- ⚙️ запитати в інших людей (однокласників, рідних, учителя);
- ⚙️ прочитати в книжках;
- ⚙️ переглянути відео на природничу тематику;
- ⚙️ поспостерігати за тваринами, які є у твоїй домівці чи у твоєму дворі.

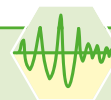
Презентуй результати роботи в класі.

Довідайся, як часом люди поведуться на чужій території.

- ⚙️ Чи траплялося з тобою щось подібне? Чому іноді виникають такі прикрощі?
- ⚙️ Чи любиш ти ходити в гості? А приймати гостей?

Млинці й смачне паливо

(за твором Наталії Чуб)

— Он там за магазином “Жива природа” стоїть будинок, у якому живе моя бабуса, — сказав я. — Давайте до неї в гості зайдемо. Вона такі млинці пече!

...Млинці зникали з неймовірною швидкістю.

І раптом Блум скрикнув. Він кричав своєю марсіанською мовою, але було зрозуміло, що це щось на кшталт: “Еврика! Знайшов!”. Інопланетянин обливав ложку від згущеного молока й сказав:

— Спектральний аналіз показав подібність складників. Ось чим ми заправимо бак нашої летючої тарілки.

— Бабусю! — став благати я. — У тебе ж є багато згущенки. Поділися з нами, будь ласка. Дуже-дуже треба!

Бабуса видала нам згущенку зі своєї комори. Ми з інопланетянами подякували бабусі, а Фліп навіть вручив їй марсіанський орден “За порятунок тих, хто потрапив у біду в космосі”.

☀ Чому інопланетяни схотіли повернутися додому, хоча їм подобалося на Землі?

☀ Чи комфортно почувалися хлопці та інопланетяни в гостях у бабусі? Як ти гадаєш, чому?

Чому особистий простір — недоторкана територія?

1. Поки друзі смакували млинцями в бабусі Данилка, до неї навідалася сусідка, яку хлопці ще ніколи не бачили. Вона почала обнімати кожного з них. Які емоції це викликало в дітей? Обґрунтуй свою думку.

2. Прочитайте описи ситуацій та змодельуйте поведінку дітей у кожній з них.

Коли Яна гуляла в парку, до неї підійшов незнайомець, запропонував їй цукерку і почав розпитувати, як її звати, скільки дівчинці років, у якому класі вона навчається.

Під час гри Климові на телефон надійшло повідомлення. Ксюша попросила дозволу прочитати текст уголос.

3. Розглянь ситуації, зображені на малюнках. У яких з них варто сказати "Так"? Обґрунтуй свій вибір.

4. Що треба робити, коли з тобою намагається завести розмову незнайома людина? Розкажи.
5. До кого можна звернутися по допомогу, якщо тебе ображають або принижують? Поміркуй.

Як зробити територію комфортною для себе?

1. Перед поверненням додому Фліп, Блум і Тікі попросили хлопців показати їм річку. На болотистому березі Бублик зупинився біля купи гілля і почав гавкати. Данилко припустив, що там заховалася якась тваринка. Яку тварину знайшов Бублик? Що цікавого ти можеш розповісти про неї?
2. Розкажи, як облаштовують своє житло бобри.

3. Продовж речення:

- ☀ Бобра можна назвати інженером, бо ...
- ☀ Хатинка бобра є комфортною, тому що ...
- ☀ На територію бобра важко потрапити, оскільки ...

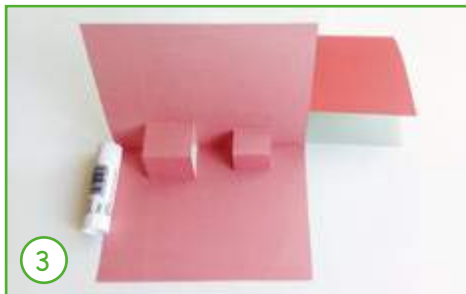

4. Розгляньте, як марсіани прощалися зі своїми друзями. Що прибульці могли б говорити й кому подякували б за комфортне перебування на Землі? Інсценізуйте цей епізод у класі.

5. Хто дбає про те, щоб територія, де ти проводиш багато часу, була комфортною для тебе? Як саме? Розкажи. Виготов листівку з подякою.

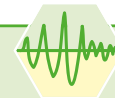
- Поміркуй, чому особисту інформацію важливо тримати в секреті.

А ключ від квартири ми ховаємо під килимком біля дверей.

- ✱ З ким можна поділитися тим, що цікавить чи хвилює?

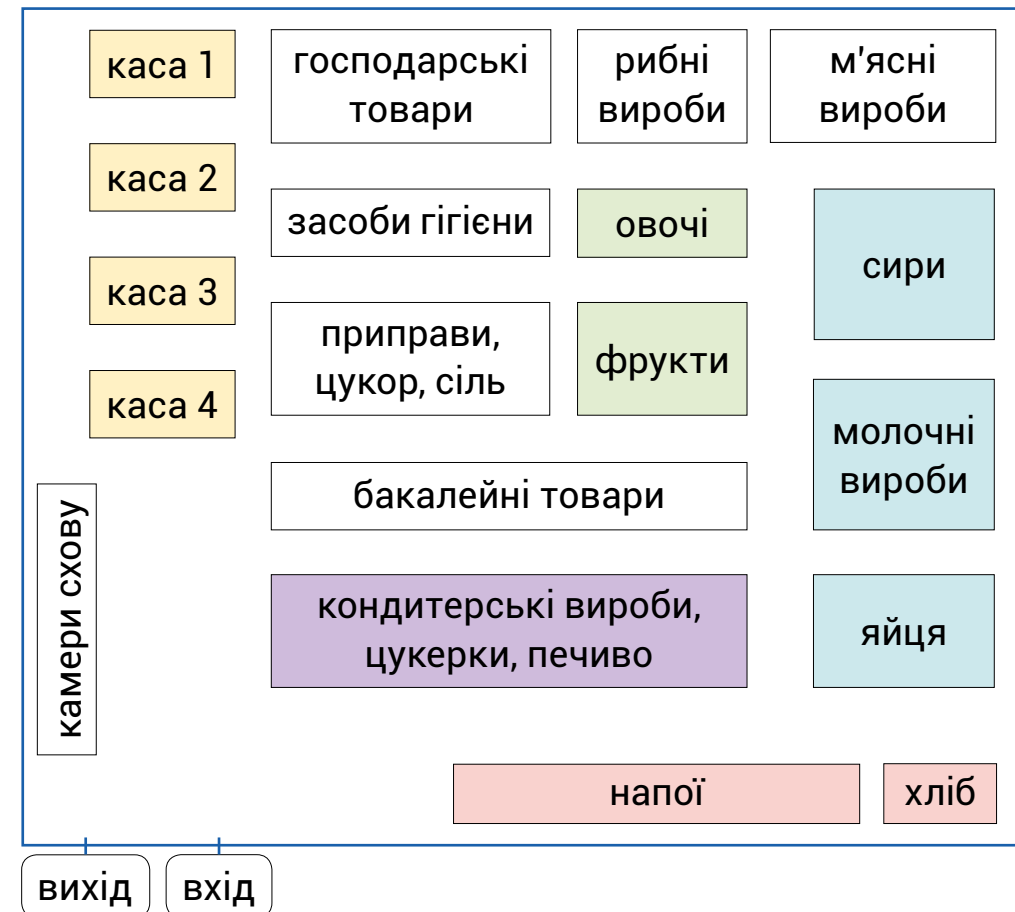
Перевір себе

1. З якої планети прилетіли Блум, Фліп та Тікі, герої казки Наталії Чуб "Цікаві правила дорожнього руху"?
2. Який продукт використовували прибульці для заправки свого космічного корабля?
3. Пригадай, що найбільше здивувало гостей на нашій планеті. Розкажи.
4. Хлопці згадали, що прибульцям дуже сподобалися бабусині млинці, і вирішили перед дорогою пригостити ними ще раз своїх друзів. Для того, щоб не завдавати бабусі зайвих клопотів, вони пішли до супермаркету купити необхідні продукти. Данилко мав 100 грн. Скільки решти отримає хлопчик?

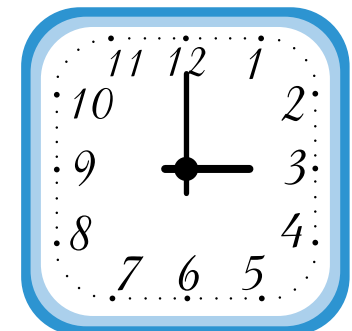

5. У які відділи супермаркету мають зайти хлопчики, щоб усе купити?

6. На території супермаркету хлопці побачили знак. Що він означає? Навіщо в магазині відеонагляд? Де варто розмістити камери, а де – знак, який попереджатиме покупців про те, що їх знімають?

7. На виході із супермаркету Іванко звернув увагу на час, який показував годинник. О котрій годині друзі приїдуть до бабусі, якщо приблизний час у дорозі – 2 години?

8. Фліп, Блум і Тікі звернули увагу на рослини біля супермаркету. У які групи їх можна об'єднати? За якими ознаками?

9. Упізнай та назви громадські місця, які побачили діти поруч із супермаркетом.

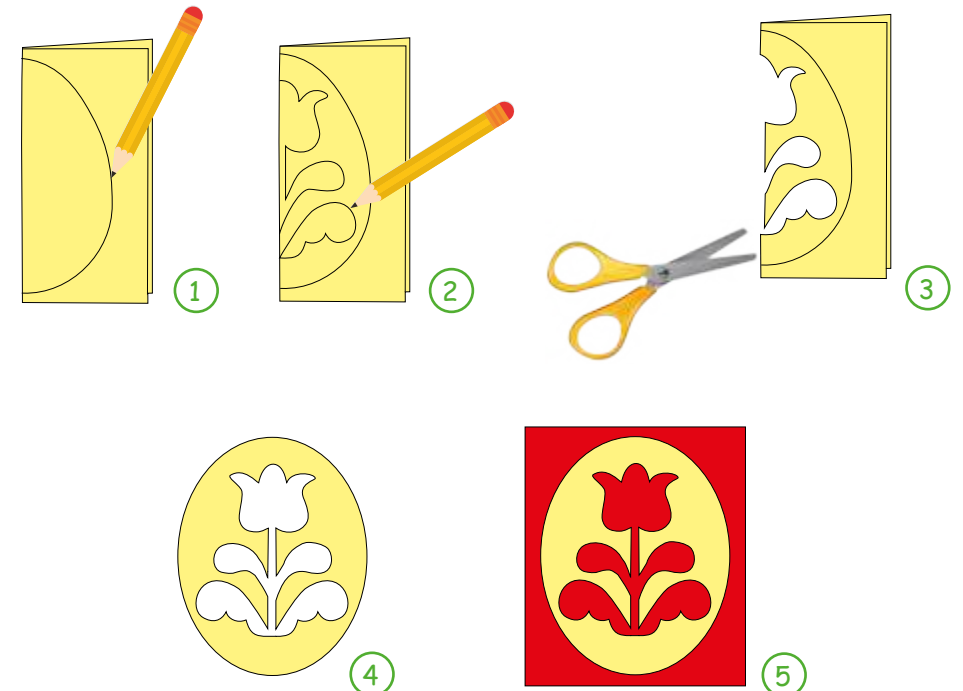

10. На території бабусиноного саду Фліп, Тікі та Блум знайшли мурашник. Прибульці оглянули його і не побачили жодної мурашки. Чому? Обґрунтуй думку.

11. Бабуся приготувала млинці з різноманітними начинками. Скільки загалом млинців напекла бабуся?

12. У Блума виникло бажання зробити щось приємне для бабусі. Іванко подав ідею зробити квітку-витинанку. Виготов і ти таку саму квітку. Кому ти її подаруєш?

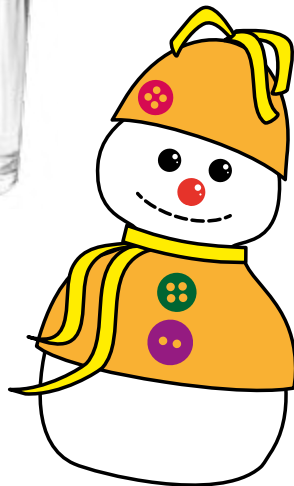

Тема 4

СПІЛЬНОТА

Вивчаючи цю тему, ти:

- ☀ дізнаєшся, як налагоджувати гарні стосунки в колективі й мати багато друзів;
- ☀ дослідити, як твої слова та вчинки впливають на інших;
- ☀ довідаєшся чимало цікавого про життя бджолиної сім'ї;
- ☀ навчишся створювати новорічні прикраси;
- ☀ прочитаєш уривки з "Медової казки" Василя Тибеля.

Василь
Тибель

Читай, вір у себе й люби Україну.
Хай добро буде у тебе в серці,
розум у голові і мужність у душі.

1. Поміркуй, що може об'єднувати істот у **спільноті**. Пригадай різні приклади спільнот.
2. До якої спільноти ти належиш? Обґрунтуй свою відповідь.

Невідомий пахучо-медовий світ

(за твором Василя Тибеля)

Коли маленька бджілка прокинулася в тісній восковій комірчині, їй бракувало повітря. Кімната, яка ще вчора здавалася просторою, тиснула стінами з усіх боків. Бджілка стягнула з себе тяжкий кокон, у якому спала, й спробувала вийти назовні.

Вихід з комірчини закривала воскова кришка. Комашка заходилася гризти, дряпати лапками перешкоду. І от на неї дихнуло новим пахучо-медовим світом, таким загадковим і сповненим таємниць. Тільки-но комашка вибралася на заповнену робочими бджолами вуличку, як на неї налетіла заклопотана тітонька-бджола:

– Ух! Як ти мене налякала! Хіба не знаєш правил руху?

– Пробачте! Як на мене, тут усі бігають, як кому заманеться, – сказала мала бджілка.

– Це лише на перший погляд, насправді ж усі злагоджено виконують свою роботу. Чекай-но, я трохи тебе причепурю! – тітонька Бджуля дістала восковий гребінець, причесала й погладила малу по голові. – Яка ти смішна, вся в рудих крихтах. Як тебе звати?

– Я й не знаю, – розпачливо вимовила бджілка.

– Тоді будеш зватися Рудкою! Ось так!

✿ Який світ відкрився маленькій бджілці, коли вона вибралася зі своєї воскової хатинки? Прочитай.

✿ Чому головна героїня казки отримала саме таке ім'я?

Краще разом чи поодинці?

1. Довідайся, які бджоли живуть в одному вулику.

Матка – відкладає яйця, з яких з'являються на світ усі інші бджоли.

Робоча бджола – виконує всі роботи у вулику.

Трутень – чоловіча особина бджолиної родини.

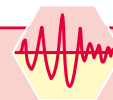

2. Тітонька Бджуля повідомила Рудці, що всі бджоли – комахи. Які ознаки відрізняють комах від інших тварин? Яких ще комах ти знаєш?

3. Відтвори та прочитай прислів'я. Поясни, як ти його розумієш.

4. Поміркуй і назви справи, які краще виконувати разом, і ті, які – самотійно. Обґрунтуй свою думку.

5. Другокласниця Таміла часто приїжджає на пасіку до свого дідуся. Дівчинці дуже подобається спостерігати за працюючими комахами, і вона вирішила зробити власний рій. Визнач за фотографіями послідовність виготовлення поробки. Зробіть у класі такий самий рій.

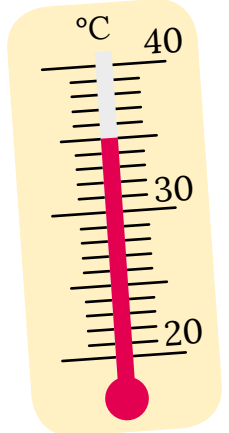
6. Назви переваги спільної роботи. Обґрунтуй свою думку.

Що об'єднує людей у спільноті?

1. Тітонька Бджуля розповіла Рудці, які роботи виконують у вулику бджоли. Розглянь малюнки та відтвори розповідь тітоньки.

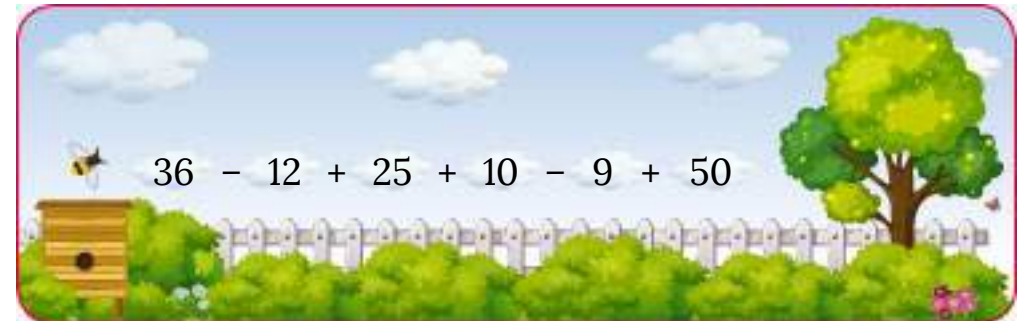

2. Бджоли спільно дбають про своє потомство. Малятам потрібна постійна температура $+35^{\circ}\text{C}$. Якщо стає надто спекотно, комахи охолоджують крильцями повітря. Якщо холодно — нагрівають своїми тілами. На скільки градусів треба охолодити повітря, якщо температура піднялася до $+37^{\circ}\text{C}$?

3. Бджола-розвідниця відшукала нове місце для збирання нектару — квітучу липу. Обчисли вираз і визнач, на відстані скількох метрів від вулика розташоване дерево.

$$36 - 12 + 25 + 10 - 9 + 50$$

4. Спільноти яких людей ти бачиш на фото? Чи можуть ці люди належати також і до інших спільнот? До яких саме? Обґрунтуй свою думку.

5. Діти обговорювали, що об'єднує всіх українців. З чією думкою ти погоджуєшся? Чому? Доповни відповіді власними міркуваннями.

- Поміркуй, чому в Мар'яни немає друзів.

- ✧ Що ти можеш порадити дівчинці?

Друзі чи недруги

(за твором Василя Тибеля)

Рудка наповнювала глечики солодким нектаром і не помітила, як на квітку видряпався мурашка.

– Може, посунешся й даси поїсти? – замість привітання вимовив він.

– А з якого дива? Я перша ці квіти знайшла!

У цей час неподалік гепнувся кошлатий джмелик.

– Поглянь, Жужику, на цю нахабу!

– Та не чіпляйся до неї, хай собі їсть! На всіх вистачить, – джміль схилився над чашечкою з нектаром.

Рудка тупнула ніжкою:

– Це моя квітка!

– Проженемо її, нехай забирається! – мурашка войовниче посунув на бджілку.

– Ні, Куся, не займай дівчиська. Ходімо, нехай собі лишається сама – жаднюга!

Рудка спустилася до озера й сіла на квітку лілеї. Раптом чийсь гострі пазурі вп'ялися їй у спину. Це одна з бабок, що кружляли над водою, схопила бджілку.

– Рятуйте! Допоможіть!

Рудка вже непритомніла, коли з'явився Жужик. Він наздогнав Бабку та сильним поштовхом збив її вниз. Хижака не здавалася. Тут із-за куща вискочив Куся, стрибнув розбійниці на спину і вкусив.

✿ Як Рудка познайомилася зі своїми новими друзями? Чи одразу між ними виникли приятні стосунки?

✿ Про які риси характеру свідчить вчинок Жужика?

Як сприймати тих, кого не знаєш?

1. Якими здалися Куся й Жужик бджілці під час їхньої першої зустрічі? Як ти гадаєш, чи змінилося згодом ставлення Рудки до них? Обґрунтуй свою думку.

2. Чому варто бути обачними у своїх перших судженнях? Досліди.

Візьми аркуш паперу й зроби олівцем маленький отвір у його центрі. Подивися крізь нього на того, хто поруч. Що бачиш? Чи можна побачити через цей отвір людину повністю?

Нерідко саме так ми й бачимо інших людей – ніби крізь маленький отвір. Не помічаємо всіх рис, дій, не знаємо прагнень. Тож не поспішаймо з висновками!

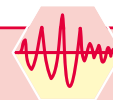

3. Обчисли.

$$\text{bee} + \text{bee} + \text{bee} = 30$$

$$\text{bee} + \text{bee} + \text{flower} = 26$$

$$\text{bee} + \text{flower} + \text{flower} = ?$$

4. Досліди, як маленькі необачні вчинки можуть зіпсувати приятні стосунки.

Підготуй склянку з водою, сіль, чайну ложку.

- ✱ Скуштуй воду зі склянки. Яка вона на смак? Чи приємно її пити?
- ✱ Тепер пригадай якесь неприємне слово, сказане тобою другом чи подрузі, і вкинь ложку солі в склянку. Скуштуй воду. Чи змінився її смак?
- ✱ Продовжуй згадувати прикrostі, заподіяні тобою (навіть ненавмисні), і щоразу додавай у склянку ложку солі. Спробуй тепер, якою на смак стала вода. Чи приємно її пити?

Склянка з водою – це твої дружні стосунки, а сіль – маленькі прикrostі, завдані другом/подрузі. Одна маленька прикrostь ніби й не впливає на стосунки (ложка солі воду не надто псує), але поступово образи накопичуються і зрештою можуть зруйнувати вашу дружбу.

Нерідко ми спершу щось скажемо, а потім шкодуємо про це. Коли починаєш розмову, подумай – радість чи біль принесуть твої слова співрозмовникові. Навчися стримуватися, контролюй свої емоції. Якщо образливі слова все ж пролунали, умій вибачитися.

5. Яку властивість води використано в досліді?

Як налагоджувати гарні стосунки?

1. Рудка захотіла подружитися зі сміливим мурашкою Кусею. Вона попросила тітоньку Бджолу допомогти їй. Прочитай поради досвідченої бджоли й доповни їх власними.

Запропонуй пограти у веселу гру.

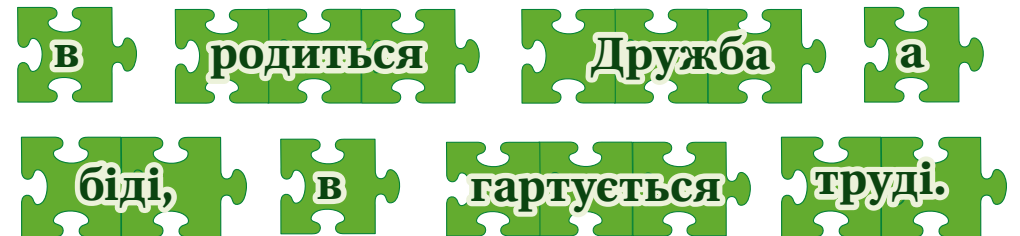
Запроси в гості.

Запропонуй допомогу.

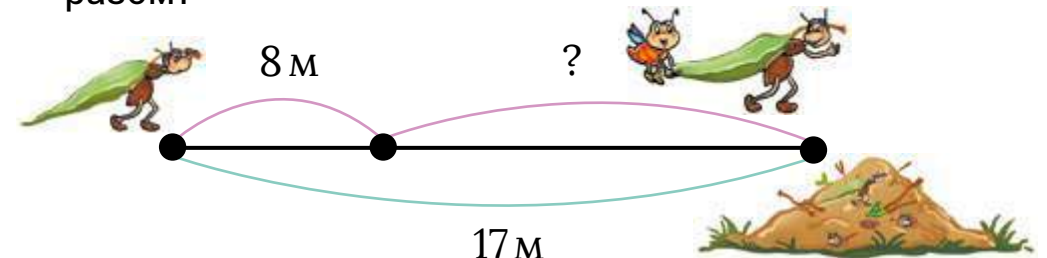

?

2. Віднови прислів'я та поясни його зміст.

3. Рудка вирішила допомогти Кусі донести листочок до мурашника. Яку відстань подолали комахи разом?

4. Як спільні ігри допомагають налагодити стосунки?

 5. Пограйте з однокласниками в настільну гру.

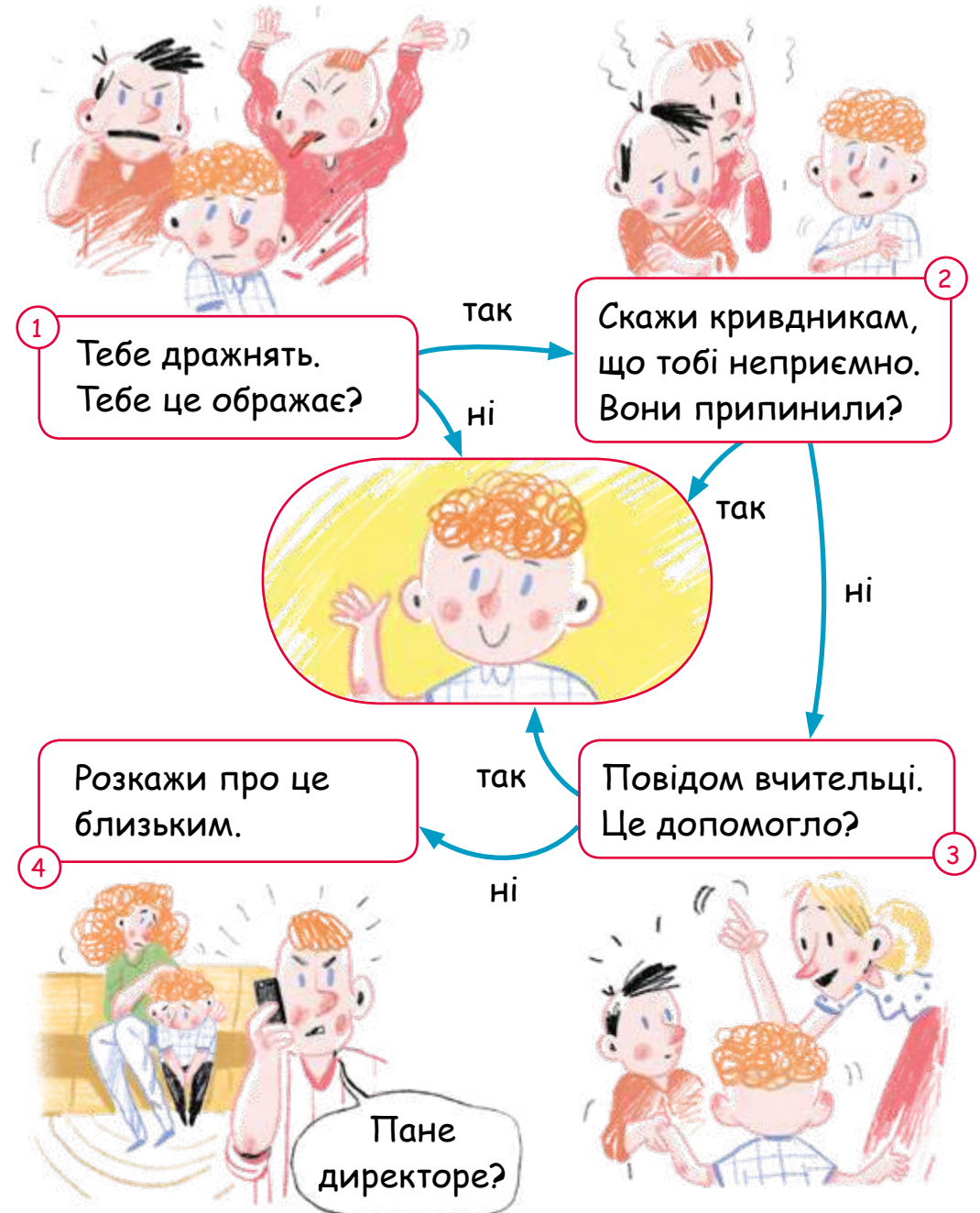
Математичні стільники

У кожного гравця є фішка свого кольору та аркуш паперу. На початку гри гравець має 5 крапель меду (це число він записує на аркуші). Фішки розставляють у довільні комірки на краю поля.

Ходять по черзі. Той, хто має зробити хід, пересуває свою фішку на сусідню комірку в будь-якому напрямку і додає чи віднімає записане в ній число від тієї кількості крапель меду, яку вже має. Гра закінчується, коли всі гравці зроблять по десять ходів. Виграє той, у кого виявиться найбільша кількість крапель меду.

6. Розглянь алгоритм, який підказує, як діяти, якщо тебе цькують чи ображають.

7. Що треба зробити, якщо ти бачиш, як ображають інших? А що — коли ти образив/образила людину?

У пошуках нового житла

(за твором Василя Тибеля)

Рудка, обтяжена ношею, зазирнула до вулика. Зазвичай у цю пору на прилітній дошці повно робочих бджіл, а зараз не було навіть вартових. Краї **льотка** були потрошені. У вулику панував розгاردіаш. Невдовзі Рудка знайшла тітоньку Бджулю й почула її розповідь:

– Шершні напали, коли майже всі молоді бджоли вилетіли за взятком – брати з квітів нектар. На щастя, Принцеса щойно вилетіла з вулика. А шершні шукали саме її. Вони обіцяли повернутися завтра. Лети, мала, пошукай нам інше житло!

* * *

– Рудко, чого ти сумна? – Жужик торкнувся бджілки, що сиділа на квітці.

– Я шукала для нашої сім'ї нове житло, але марно, – бджілка мало не заплакала від безнадії.

Тут між пелюстками з'явилася чорна голова мурашки Кусі.

– Я знаю незаселене дупло! Там, де покинутий сад, хтось збудував багато бджолиних будиночків – ціле місто. Там є один незайнятий.

– Гайда! – посміхнувся Жужик і підхопив товариша, а Рудка підтримала Мурашку з іншого боку. Нерозлучна трійця полинула над травами до закинутого саду.

✿ Чи можна назвати Рудку героїнею? Чому?

✿ Які риси характеру допомогли молодій бджілці зробити добру справу для її спільноти?

Що я можу зробити для спільної справи?

1. Розглянь малюнок і розкажи, який внесок у виробництво меду робить кожна бджола.

2. Поміркуй, що станеться, якщо хтось із бджіл відмовиться виконувати свою роботу.
3. Досліди, наскільки важливим є кожен у спільній справі. Для цього пограйте з однокласниками у гру.

- ✿ Сядьте на стільці, розставлені по колу. Передавайте м'яч одне одному ногами, зовсім не допомагаючи руками, доки він не повернеться до першого гравця.
- ✿ Попроси когось із учасників гри вийти з кола, залишивши стілець. Знову передавайте м'яч.
- ✿ Попроси трьох-чотирьох гравців звільнити стільці в колі і спробуйте продовжити гру.

Коли передавати м'яч було легше, а коли складніше? Поясни, чому.

4. Учні 2-го класу вирішили інсценізувати епізод з "Медової казки" Василя Тибеля. Що для цього треба зробити? Доповни думки дітей, зображених на малюнку, власними міркуваннями. Як ти гадаєш, у якій послідовності слід виконувати дії? Чому?

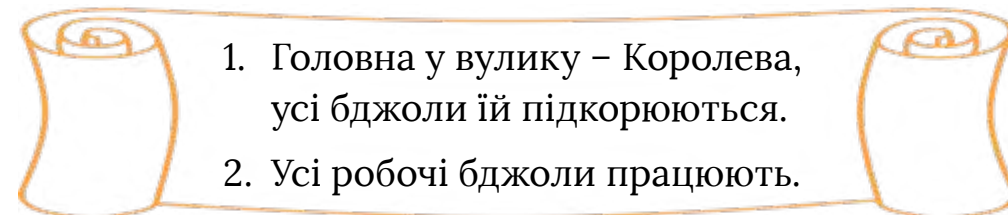
5. Підготуйте всім класом виставу за мотивами прочитаного твору.

6. Оціни власну участь в організації вистави.

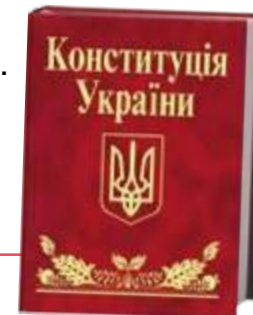
- ✱ Мені дуже сподобалося брати участь у виставі, і нам все вдалося.
- ✱ Хоча було складно готувати виставу, мені хотілося робити це разом з усіма.
- ✱ Спочатку в мене не було бажання долучатися до роботи, але потім стало цікаво.
- ✱ Я отримав/отримала завдання, але мені не вдалося виконати його.

Чи може існувати спільнота без законів і правил?

1. Тітонька Бджуля розповіла Рудці про закони, які діють у бджолиному вулику. Чому, на твою думку, всі бджоли їх дотримуються?

2. У кожній країні є правила, яких мають дотримуватися всі **громадяни**. Ці правила називають законами. Чи знаєш ти, які закони діють в українському суспільстві? Розкажи.

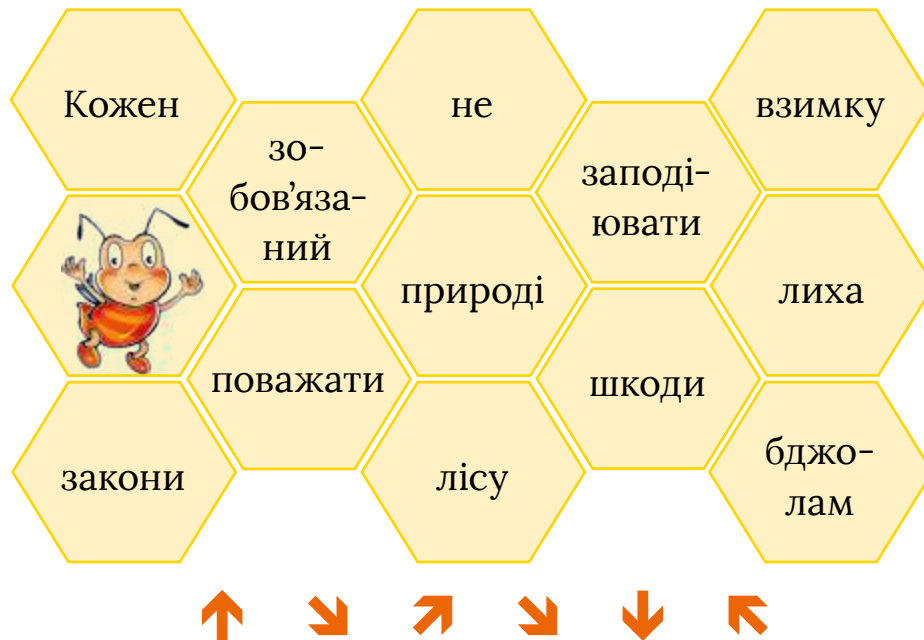

Конституція – це Основний Закон держави.

3. Поміркуй, що відбуватиметься в суспільстві, якщо люди перестануть дотримуватися законів і правил?
4. У Конституції записані всі права українців. Прочитай деякі з них. Поясни, як ти їх розумієш.
- ✱ Усі люди є вільні й рівні у своїй гідності та правах.
 - ✱ Кожен має право на освіту.
 - ✱ Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне виявлення своїх поглядів і переконань.

5. Кожен громадянин України має певні обов'язки. Які обов'язки маєш ти? Розкажи.
6. Розшифруй повідомлення, заповнене в комірках стільника. Про який наш обов'язок нагадає бджілка Рудка?

7. Поміркуй, чому бджілка нагадала нам саме про цей обов'язок.
8. Відомо, що переробка 100 кг **макулатури** може зберегти одне дерево. Чи вдалося другокласникам врятувати життя хоча б одного дерева?

Клас	Маса зібраної макулатури
2-А	52 кг
2-Б	37 кг

Скільки ще макулатури потрібно зібрати учням?

Прочитай комікс про те, як Сніговичок подарував друзям нову ідею.

- ✳ Чи траплялися у твоєму житті ситуації, коли хотілося б запропонувати щось нове? Розкажи.

Диво на Різдво

(за твором Василя Тибеля)

Бджілки в теплому вулику пишно святкували Різдво: повні горнятка солодких нектарів, кошики медових тістечок і різдвяного печива. Принцеса привітала всіх зі святом, а охоронці влаштували пилковий феєрверк із воскових гармат. Рудка визирнула через льоток, і їй в очі вдарило яскраве сонце.

– Та тут ніби весна! – вигукнула Рудка.

– Такого теплого Різдва я не пам'ятаю! – озвалася тітонька Бджуля.

Все навкруги було засипане білим снігом, але сонечко так пригрівало, що на горбочках він почав танути.

– Це справжнє диво! Я зможу привітати своїх друзів, – зраділа Рудка й знялася над вуликом із частуванням у лапках.

Їй вдалося зустріти Кусю, що теж вийшов погрітися на сонечку, і вони вдвох розбудили Жужика в його теплій нірці.

– Друзі, це ж диво! Це справжнє різдвяне диво, бачити вас серед зими, – радів Жужик. І вони разом частувалися різдвяним печивом і пили нектар.

✿ Як бджоли у вулику святкували Різдво? Прочитай.

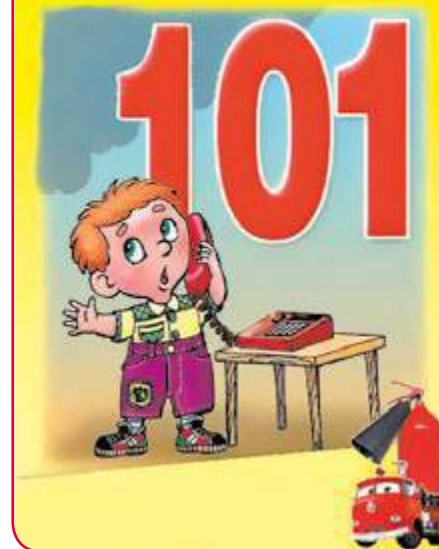
✿ Яке диво допомогло бджілці привітати друзів зі святом? Розкажи.

Хто такі герої?

1. Розглянь повідомлення, яке Жужик отримав від Рудки. Подумай, що бджілка хотіла повідомити своєму другові. Склади відповідні речення.
2. Як міг би відреагувати Жужик на таке повідомлення? Розкажи.
3. Жужик пригадав основні дії під час пожежі. А що ти робитимеш у разі небезпеки?

У РАЗІ ПОЖЕЖІ ТЕЛЕФОНУЙ

- ✿ Намагайся уникати задимлених місць.
- ✿ Не ховайся під ліжку, у шафу чи в куток.
- ✿ Рот і ніс прикрий мокрою тканиною.
- ✿ Якщо з-під дверей іде дим або вони гарячі – не відчиняй їх! Шукай інший шлях для виходу.
- ✿ Із приміщення вибирайся поповзом – унизу менше диму.
- ✿ Не користуйся ліфтом під час пожежі.

4. Чому людей, зображених на світлинах, можна назвати героями?

5. Хто для тебе є героєм чи героїнею? Підготуй розповідь про нього/неї. Скористайся планом.

Мій герой / моя героїня

- ☀ Для мене героєм/героїнею є...
- ☀ Я вважаю, що він/вона – герой/героїня, тому що...
- ☀ Якби я був/була на його/її місці, то...
- ☀ Я пишаюся ним/нею, тому що...

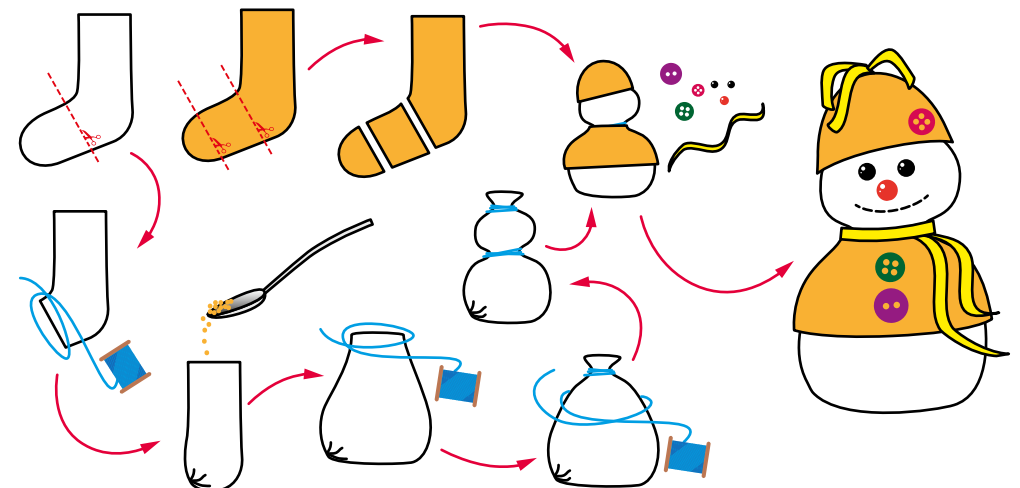
Як протидіяти негідним учинкам?

1. Розглянь малюнок, на якому бджілки **кепкують** зі своєї приятельки. Як ти гадаєш, що могло стати приводом? Склади розповідь за поданими запитаннями.

- ☀ Що відбулося раніше?
- ☀ Що відбувається зараз?
- ☀ Що відбудеться за кілька днів?

2. Поміркуй, що може відчувати бджілка, коли над нею насміхаються. Що в такій ситуації відчував/відчувала би ти?
3. Чи любиш ти іноді покепкувати з друзів? Як ти гадаєш, чи всі твої жарти їм подобаються? Наведи приклади добрих жартів і злих. У чому різниця?
4. Підготуйся до зимових свят. Зроби зі шкарпетки кумедного сніговичка.

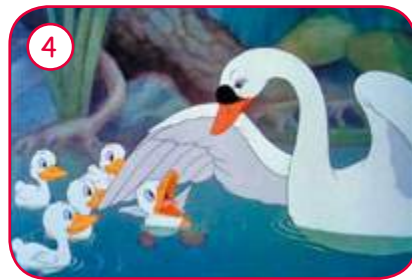

5. Малі бджоленята ніколи не бачили зими, тож бджола-вихователька розповіла їм про ознаки цієї пори року. Інсценізуйте можливий діалог між комахами.

6. Розгляньте зимовий колаж, який створила маленька бджілка. У чому вона помилилася?

7. Навчаючи бджоленят поважати одне одного, бджілка-вихователька розповіла казку про гідке каченя. Пригадай її.

8. Поміркуй, як могли б розвиватися події в казці, якби хтось став на захист маленького каченяти? Склади і розкажи казку зі зміненим сюжетом.

- Розглянь комікс про Данилка та його сестричку.

- ✧ Поміркуй, чому Миколай приніс Данилкові подарунок. Знайди три добрі вчинки хлопчика.

Перевір себе

1. Наприкінці року другокласники обговорювали новорічні плани. Святкові ідеї записали в таблицю та провели опитування, хто яку з пропозицій підтримує.

Пропозиція	Так	Ні
Прикрасити клас	28	2
Написати привітання одне одному	30	0
Влаштувати карнавал	19	11
Зробити подарунки одне одному	26	4
Піти на новорічну виставу до театру	29	1

Сформулюй запитання, використовуючи інформацію з таблиці. Постав його однокласникам і послухай відповіді.

2. Іринка показала новорічні прикраси, які виготовила сама. Зроби й ти одну з цих іграшок.

3. Аня запропонувала поставити в класі ялинку і прикрасити її новорічними іграшками. Між дітьми виникла суперечка: ставити справжню ялинку чи штучну. А який вибір зробив/зробила би ти? Чому?
4. Батьки подарували другокласникам ялинку в горщику. Як ти вважаєш, про що треба подбати, щоб ялинка не загинула під час канікул? Скористайся малюнками-підказками.

5. Віднови вислів. Поясни, як ти його розумієш.

6. Надійка та Борис побачили афішу новорічної вистави в Театрі юного глядача. Як ти гадаєш, про що може бути ця вистава?

Театр юного глядача

Медовий Новий рік

За казкою Василя Тибеля

29 грудня
Початок о 13:00

7. Як ти думаєш, за якою казкою створена ця вистава? Пригадай назву казки та імена головних героїв.
8. Степан пригадав, що робочі бджоли мають різні "професії". Назви, які саме.

9. Дідусь Андрійка запросив школярів на свою пасіку в Карпатах. Він подарував дітям баночку хвойного меду, який бджоли виготовили з липкої рідини, що виділяється на голочках ялинки. А ще дідусь Борис запропонував їм задачу. Розв'яжи її.

За 2 тижні бджолина сім'я збирала 10 кг хвойного меду. Порахуй, скільки такого меду збере бджолина сім'я за 4 тижні.

$$\text{баночка} + \text{баночка} = 10$$

$$\text{баночка} + \text{баночка} + \text{баночка} + \text{баночка} = ?$$

10. Повернувшись додому, друзі Андрійка надіслали дідусю Борису електронне повідомлення. Але припустилися трьох помилок. Знайди їх.

Пане борисе, дякуємо за смачний подарунок.
Вітаємо з Новим роком та бажаємо здоров'я.
Мріємо знову приїхати напасіку.

11. Вероніці на телефон надійшло повідомлення з пропозицією надіслати СМС на короткий номер, щоб отримати новорічний подарунок. Як слід відреагувати дівчинці? Обґрунтуй свою думку.

СЛОВНИЧОК

Алгорі́тм (с. 21) — послідовність дій, які слід виконати, щоб досягти певного результату.

Вітра́ж (с. 70) — декоративна композиція зі скла та інших матеріалів, що пропускають світло.

Грома́дське місце (с. 72) — приміщення або відкритий простір, доступний для великої кількості людей (магазини, торговельно-розважальні центри, бібліотеки, кінотеатри, театри, парки, дитячі майданчики, вокзали та інші), а також громадський транспорт.

Громадя́нин (с. 111) — людина, яка має права та обов'язки, встановлені законами певної держави.

Експона́т (с. 57) — предмет, який показують на виставці чи в музеї.

Епізо́д (с. 13) — невелика частина художнього твору, що зображує одну з подій.

Знево́днення (с. 27) — стан, коли організму бракує води.

Кепкува́ти (с. 117) — глузувати, насміхатися.

Кола́ж (с. 38) — прийом у мистецтві, який полягає в поєднанні в одному творі різнорідних елементів. Наприклад, фотоколаж — це аплікація з різних фотографій.

Льото́к (або **ві́чко**) (с. 108) — отвір у штучному гнізді. У вулику льоток використовується для того, щоб бджоли могли залітати і вилітати з нього.

Макулату́ра (с. 112) — непотрібний папір, який можна використати для переробки.

Профіла́ктика (с. 45) — заходи, які допомагають запобігти хворобі.

Релі́квія (с. 56) — річ, яку особливо шанують і зберігають як пам'ять про минуле.

Спільно́та (с. 95) — група людей, згуртованих спільними умовами життя, прагненнями, цілями та інтересами.

Телегра́ма (с. 12) — термінове текстове повідомлення, що передається за допомогою телеграфу, одного з перших видів зв'язку.

Тури́зм (с. 30) — подорожі, які здійснюють за певними маршрутами для відпочинку, з пізнавальною чи спортивною метою.

Факт (с. 34) — достовірні відомості; реальна, а не вигадана, подія або явище.

Філосо́фський (с. 36) — той, що стосується найзагальніших законів життя; глибокий, мудрий.

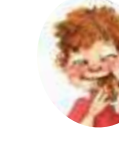
ТЕМА 1. ЗМІНИ 4

	Пригода перша. Зміни в школі	6
	Як змінилася моя школа?	7
	Як змінився мій клас?	9
	Пригода друга. Таємниче зникнення	12
	Як змінилися способи передавання повідомлень?	13
	Чому відбуваються зміни в природі?	15
	Пригода третя. Як потрапити у Павутинію	18
	Як змінюються істоти впродовж життя?	19
	Що змінилося в мені?	21
	Пригода четверта. Порятунки	24
	Які зміни не залежать від мене?	25
	Які зміни залежать від мене?	27
	Перевір себе	30

ТЕМА 2. ФАКТИ І ЗДОГАДКИ. 34

	Пригода перша. Вероніка і рожева парасолька	36
	Які факти "приховує" фотографія?	37
	Про що розкажуть прості речі?	39
	Пригода друга. Сонячні зайчики	42
	Чим цікаве Сонце?	43
	Як факти минулого впливають на майбутнє?	45
	Пригода третя. Магічне число сім	48
	Яку інформацію записують числами?	49
	Як отримують інформацію люди з порушеннями зору?	51
	Пригода четверта. Що там, на горищі?	54
	Про що розкаже родовід?	56
	Про які факти можуть "розповісти" родинні реліквії?	57
	Перевір себе	60

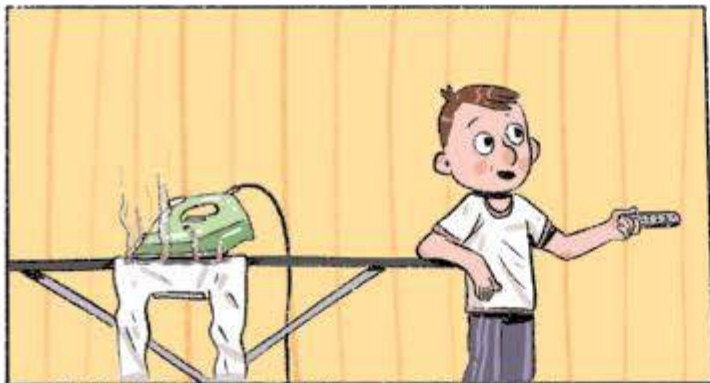
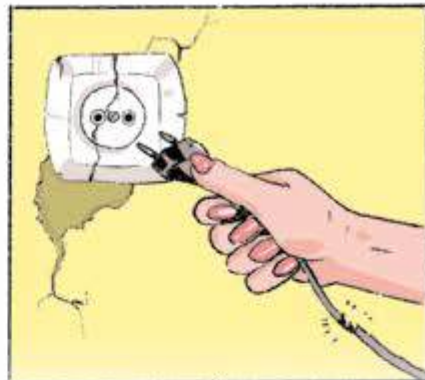
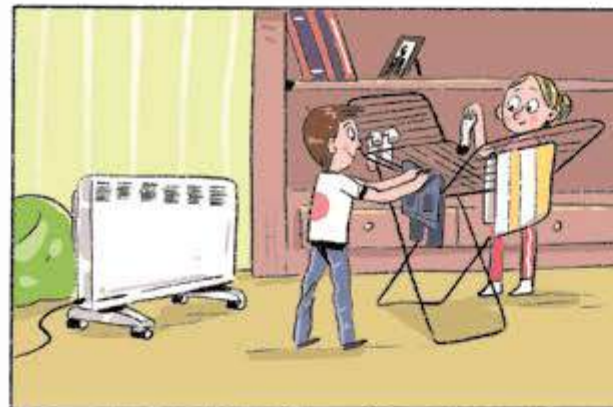
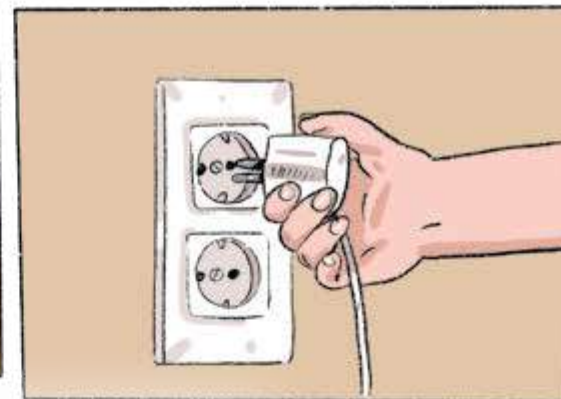
ТЕМА 3. ТЕРИТОРІЯ 64

	Пригода перша. Знайомство з марсіанами	66
	Як упізнати територію своєї країни?	67
	Що "розкаже" про територію рідного краю краєзнавчий музей?	69
	Пригода друга. Пригода на дорозі	72
	Чим особлива територія мого населеного пункту?	73
	Як територія може стати домівкою?	75
	Пригода третя. Пошуки летючої тарілки	78
	Що на території мого населеного пункту доступне для всіх?	79
	Де межі мого особистого простору?	81
	Пригода четверта. Млинці й смачне паливо	84
	Чому особистий простір — недоторканна територія?	85
	Як зробити територію комфортною для себе?	87
	Перевір себе	90

ТЕМА 4. СПІЛЬНОТА. 94

	Пригода перша. Невідомий пахучо-медовий світ	96
	Краще разом чи поодиночі?	97
	Що об'єднує людей у спільноти?	99
	Пригода друга. Друзі чи недрузи	102
	Як сприймати тих, кого не знаєш?	103
	Як налагоджувати гарні стосунки?	105
	Пригода третя. У пошуках нового житла	108
	Що я можу зробити для спільної справи?	109
	Чи може існувати спільнота без законів і правил?	111
	Пригода четверта. Диво на Різдво	114
	Хто такі герої?	115
	Як протидіяти негідним учинкам?	117
	Перевір себе	120

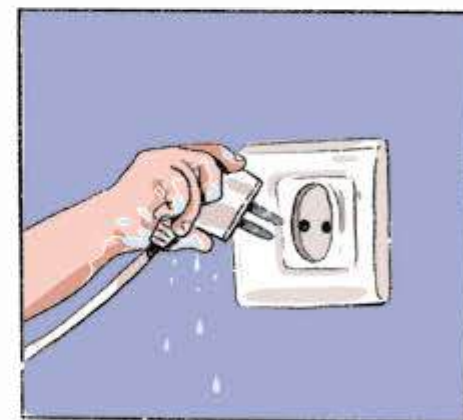
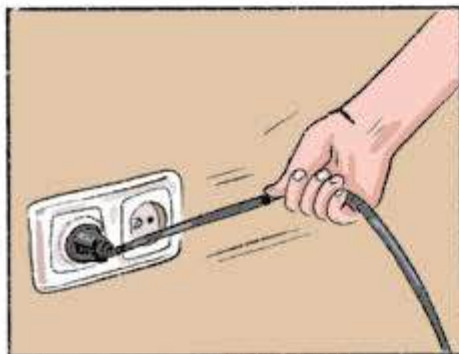
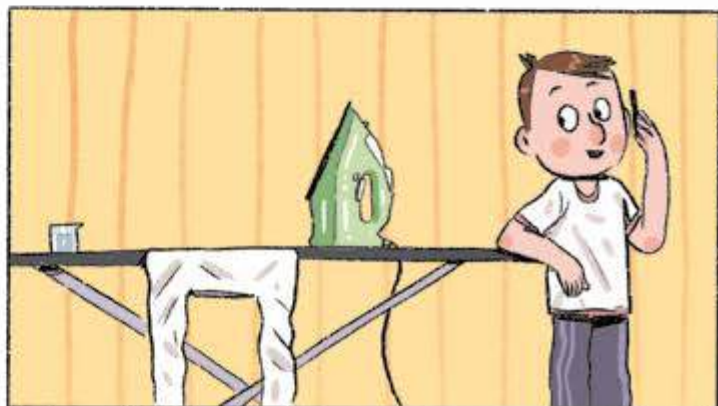
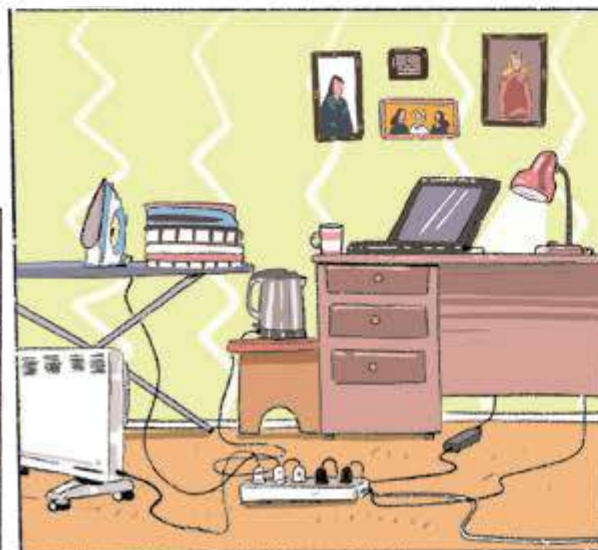
СЛОВНИЧОК 124

ЯК ЕЛЕКТРИКУ ВМИКАЮ, ПРО БЕЗПЕКУ ПАМ'ЯТАЮ

- ⚡ Які ситуації можуть спричинити пожежу?
- ⚡ А у яких люди діють безпечно?

НАДВОРІ МОРОЗ – СТЕРЕЖИСЯ ЗАГРОЗ

- ✧ Які з ситуацій матимуть неприємні наслідки?
- ✧ А які принесуть добрий настрій та задоволення?

Навчальне видання

ВОЛОЩЕНКО Ольга Володимирівна
КОЗАК Олександра Петрівна
ОСТАПЕНКО Ганна Сергіївна

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Головний редактор *Олексій Андрусич*
Відповідальна за випуск *Катерина Будзинська*
Редактори *Юлія Журлакова, Ірина Стеценко*
Літературний редактор *Богдана Воронкова*
Коректори *Ніна Любаченко, Ольга Мельник*
Дизайн *Катерини Будзинської*

Художники: *Л. Мартинюк, О. Нашивочніков, Н. Серветник, Т. Очерedyкo, Д. Проценко, О. Шатохін*. Обкладинка *І. Бойко*. У підручнику також використано ілюстрації відповідно до умов стандартної ліцензії pixabay.com та freepic.com таких авторів: *Bearfotos, brgfx, Freepik, Ikaika, Katemangostar, macrovector, Macrovector_Official, mrsiraphol, Pressfoto, rawpixel.com, Rwdd_Studios, yanalya*.

Формат 70 x 100 ¹/₁₆.

Ум. друк. арк. 10,37 + 0,32 форзац.

Обл.-вид. арк. 8,36 + 0,51 форзац + 0,15 обкл.

Наклад 99 728 пр.

Зам. № 0384.

ТОВ "ВИДАВНИЦТВО "СВІТИЧ"

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1203 від 21.01.2003 р.

Адреса: вул. Ю. Коцюбинського, 7, м. Київ, 04053.

SVITDOVKOLA.ORG

Віддруковано у друкарні ТОВ "КОНВІ ПРІНТ",
03680, м. Київ, вул. Ежена Потье, 12.
Свідоцтво ДК № 6115 від 29.03.2018 р.

Безоплатні матеріали до підручника

Кожна сторінка цього підручника має QR-код — чарівний ключик від онлайн-скарбнички цікавих та корисних матеріалів.

Заходьте на сайт
підручника:

SvitDovkola.org

Завантажуйте все необхідне для учня та вчителя.

☀ Електронні додатки:
інтерактивні версії сюжетних
картин і коміксів

☀ Методичні рекомендації

☀ Розробки інтегрованих днів

☀ Роздатковий матеріал для друку

☀ Розвивальні онлайн-ігри

ISBN 978-966-8506-26-0

9 789668 506260

**Зробіть кожен урок
сучасним, насиченим,
ефективним!**

НАВЧАННЯ
СвітІНЧ
ЦТВО